

TAHİR ALANU

ÖMER SEYFETTİN

Kapak: AYHAN
Dizgi: ALFABE MATBAASI
Baskı: MAY MATBAASI
Basıldığı yıl: 1968

may yayınları
Atasaray 102, Cağaloğlu — İstanbul

Sevgili eđim
Mesude Alangu'ya,
Bu kitap bizimle birlikte yürüdü.
Sen de sabırla bekledin...

T. Alangu

«Ben edebiyatta yalnız sanata kâil olmam. Yalnız sanata kâil olsam, edebiyatı pek küçük görmüş olacağım. Halbuki o benim nazarımda o kadar büyüktür ki... Cehaletin, nasûti duyguların alçalttığı beşeriyet için onu bir hâris addederim. Nazarımda edipler, insanlara, âdilliklere karşı nefreti tâlim edecek mürşitlerdir...»

Ali Cânîp'e yolladığı 1903 tarihli bir mektubundan.

ÖMER SEYFETTİN
ÜLKÜCÜ BİR YAZARIN ROMANI

İçindekiler:

ÇOCUKLUK CENNETİ

GÖNEN-İNEBOLU-AYANCIK

1884-1892

ÖMER SEYFETTİN 1-8 YAŞLARINDA

1. Aile Çevresi: Babası-Annesi-Kardeş ve yakınları.
2. Doğumu - Çocukluğu - İlkokul Yılları - Gönen'de Geçen Yedi Yıl Üzerinde Bildiklerimiz.

ŞEHİRLER ve OKULLAR

İSTANBUL - EDİRNE

1892-1900

ÖMER SEYFETTİN 8-16 YAŞLARINDA

3. Aksaray'da «Mekteb-i Osmani» - Kocamustafapaşa'da Dedesinin Evi - Eyupsultan'da Askeri Baytar Rüştiyesi - Edebiyat ve Tiyatro Merakı- Edirne'de Askeri İdadî.

SAVAŞÇI TÖRELER DÜNYASINDA

İSTANBUL

1900-1903

ÖMER SEYFETTİN 16-19 YAŞLARINDA

4. İstanbul'da «Mekteb-i Harbiye» Günleri.

EDEBİYAT DÜNYASINDA İLK ADIMLAR

KUŞADASI - İZMİR

1903-1908

ÖMER SEYFETTİN 19-24 YAŞLARINDA

5. Kuşadası Günleri - İstanbul Dışında Bir Edebiyat Çevresi - Fransızca Öğrenişi - Bir Edebiyat Adamının İlk Denemeleri ve Hazırlıkları - Yeni Düşüncelerin Kapsında.

SINIRBOYLARINDA

MANASTIR - PİRLEPE - KÖPRÜLÜ -
CUMAYI BALÂ

YAKORİT - SELANIK

1909-1911

ÖMER SEYFETTİN 25-27 YAŞLARINDA

6. Seferi Hayat - Hicranlı Duygular - Milliyetçi Düşüncelerin Uyanışı.

SELANIK GÜNLERİ

1911-1913

ÖMER SEYFETTİN 27-29 YAŞLARINDA

7. Ordudan Ayrılıp Selânik'e Gelişi - «Genç Kalemler Dergisi» - Ziya Gökalp'in Çevresi - Yeni Düşünceler - Yeni Kadroların Hazırlanması - Kültür Politikasına Yönelen Bir Partinin Merkezinde.
8. Trablusgarp Savaşı ve «Primo-Türk Çocuğu».
9. Selânik'te «Yeni Lisân» akımı ve Ömer Seyfettin'in Yeri.
10. Ömer Seyfettin'in Köpeği: «Koton».
11. Balkan Savaşı - Orduya Dönüş - Yunanistan'da Esirlik Günleri.

SONUN BAŞLANGICI

İSTANBUL

1913-1918

ÖMER SEYFETTİN 29-34 YAŞLARINDA

12. Esirlikten Dönüş - Geçim Sıkıntıları - «Türksözü» Dergisinde -Karanlık Duygular.
13. Esirlikten Sonra Yeni Hayat - İstanbul'da İlk Yılları - Yazarlık Yoluna Yeniden Girişi.
14. Ömer Seyfettin Öğretmen - Kabataş Sultanisi - İstanbul Erkek Öğretmen Okulu - «Tetkikat-ı Lisâniye Encümeni» - Yabancı Okullar Üzerindeki Düşünceleri.
15. Düzenli Hayat ve Aile Yuvası Özlemi - Ömer Seyfettin Evleniyor - Aile Yuvasında Bir Kaç Yıl - Karısından Ayrılıyor - Bekârlığa Dönüş.
16. Kadıköy Toplantıları - «Münferit Yalı»da Bekârlık Günleri - Fıkracı Ömer Seyfettin - Mütârake Günlerinde Hayat.
17. En Verimli Çağı - Yorgunluk ve Bezginliği Yenilşi - Her Hafta Bir Hikâye - Hikâye Kaynakları - Olayları İzliyen Bir Hikâyecinin Tasarıları.
18. «Yeni Mecmua»da Ömer Seyfettin - Büyük Savaşın Son Yılları - Gündümlü Edebiyat Nedir?
19. Edebiyat Çevrelerinde Dedikodular - Küçük Kıskançlıklar - Saldırıları.
20. Beden Yapısı ile Kişiliği Arasında İlişkiler - Hayatında Beliren ve Eserlerine Yansıyan Ruhî Malzeme - Mizacının Tasviri.
21. Ömer Seyfettin'le «İttihat ve Terakki Partisi» İlişkileri.
22. 1918-1920 Yılları Arasında Başka Dergi ve Gazetelerde - Profesyonel Bir Yazarın Çabaları - Devleti Kim Kurtaracak? - Toplumun Temelî Aile ve Kadın - Halk İçin Yazmak - Refik Halid'in Getirdiği Moda.
23. Batıya Yönelen Hayat ve Eğitim Düzenlerinin Getirdiği Yeni İnsan Örneği: «Efruz Bey».

YIKILIŞ ORTAMINDA

İSTANBUL

ÖMER SEYFETTİN 34-36 YAŞLARINDA

24. Yıkılış Ortamında Sağlam Temeli Arayış: «Efruz Beye Karşı Câbi Efendi» - Mütâreke Hikâyeleri.
25. Kaybolmuş Eserleri - Tasarıları - Tiyatro Eserleri Üzerinde.
26. Son günleri - Anadolu'da Milli Kurtuluş Hareketleri - Hastalığı ve Ölümü.

Bu Kitabın Hikâyesi

Bu kitabın gerekli olduğu düşüncesi, bana, 1942 yılında, üniversitenin son sınıfındayken gelmişti. «Terâcim-i ahvâl» ve «Tabakât» kitaplarını, «Tezkire»leri, daha sonraki çağlar için de «Osmanlı Müellifleri», «Sicilli Osmânî» ve «Türk Meşhurları» gibi kitapları karıştırırken, bizde eskiden beri sürüp gelen «biyografya» anlayışında önemli bir değişiklik olmadığını görmüş, çoğu hâllerde de «tercemeî hâl» ile «menkibe» sınırlarını aşamadığımızı şaşır kalmıştım. Eskiler bir yana, daha sonraları «Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman» adındaki antolojimi hazırlarken, genç kuşak aydınlarının da biyografya anlayışına sahib olduklarını, bunu gereksinmediklerini, hattâ bazılarının, hayatlarının ayrıntılarına inilmesini hoş karşılamadıklarını görmüştüm. Hayatlarının «tercemeî hâl» çerçevesinde tanınmasında öteye geçilmesini istemiyorlar, çatışmalarının, yenilgilerinin, kavgalarının, hele ilişkilerinin ayrıntılarına inmek istedikçe sinirleniyorlar, bunu, bir çeşit «hafiyelik», bir «gereksiz kurcalama», «dedikodu sermâyesi arama» seviyesinde aşağılık bir iş gibi karşılıyorlardı. İyi niyetli ve bana yardıma hazır bir çok anlayışlı kimselerin yanında, bu kitaba bazı ayrıntıların girmesini istemiyenler de çıktı. Bunlardan birisi, bu kitabın sonundaki otopsi resminin yayınlanmasını «âdâb-ı diniye ve milliye»ye aykırı buluyor, ötekisi ise Yahya Kemal'le olan ve son arı defterine yansımış bulunan kavgaları kitaba almamaklıgını ricâ ediyordu. İşin şaşılacak yanı, «hayatın, bütünü ile, ya-

şandığı çağdaki havası ve boyutları ile yeniden kurulup somutlanarak tasviri» anlamına gelen bir biyoğrafiden bu unsurları çıkarınca, yazara saygılarını göstermiş olacaklarını düşünüyorlardı. Halbuki bir çok yazarlarda görüldüğü gibi, Ömer Seyfettin'in biyoğrafyasını okuyunca da anıyacağımız üzere, hayatın ayrıntıları çoğu zaman yazarlar ve eserler için bir anahtar ödevi görüyor, bir çok bulanık noktaların aydınlanması ve anlaşılmasına, yazarın yeniden değerlendirilmesine, eserlerinin daha iyi anlaşılmasına yol açıyordu. Biyoğrafyalar, anı kitapları, kronikler, eleştirmeler, edebiyat tarihleri ve monografiler, bir çağın tasviri için tarihin yardımcı kolları oldukları kadar, sanat eserlerinin ayakta durmasına, yeni kuşaklarca değerlendirilmesine yarıyan yan türler olarak önemli bir rol oynuyorlar; yalnız araştırmacılar katında değil, bu konulara meraklı okuyucular arasında da geniş bir itibâr görüyorlardı. Batıya yönelen yeni Türk edebiyatının bu yan türlerden, hele biyoğrafyadan yoksun oluşu dikkati çekiyordu.

Ömer Seyfettin'in biyoğrafyasının unsurlarını derlemeğe başlayınca, türkçede bu yolda bana model olacak, işe yarıyacak hiçbir öncü eserin bulunmadığını gördüm. Hayatı, eserleri, ölümü geniş yankılar uyandırmış, nesillerce sürekli olarak okunmuş bir yazarın, arkadaşı Ali Cânip tarafından yazılmış ve öldüğü günlerden bu yana tekrarlanmış, bir kaç sayfalık tercemei hâlimden başka bir şey yoktu elimizde.

Bu kitabın tam ve işe yarar bir düzende kurulup yazılabilmesi için yıllar boyunca sürüp giden titiz bir derleme çalışması yetmiyecekti. Bizden öncekilerin gereksinmesini duymadıkları bir yeni biyografya anlayışına da ulaşmak gerekiyordu. Bu gereksinme, aslında yalnız kişisel bir çabadan değil, değişen şartların itelenmesinden, gerçekleri öğrenmeğe susamış yeni kuşakların isteklerinden kaynağını alıyordu. Yeni kuşakların aydınları, bu yar türlerin, biyoğ-

rafyalar, araştırmalar, edebiyat tarihlerinin eksikliklerini duyuyor, bunları özlemle beklediklerini ifâde ediyorlardı.

Bizde geleneği hâlâ sürüp giden, doğulu insanın eğitimine sıkı sıkıya bağlı «tercemei hâl» ile «menâkip» niteliğindeki yazıların o taslak halindeki «gayri şahsiliği», yazarların kişiliklerini ve eserleriyle birlikte yürüyen canlı varlıklarını siliyor, onları, genç nesiller yanında birini ötekinden ayıramıyacak kadar silikleştiriyordu. Sanatçıyı, kendi çağına ve yaşadığı çevrelere bağlı kişiliği ile değerlendiremeyince, üst üste gelen birleşmelerle bir «yeni-eski» birikmesi olmuyor; kısa aralıklarla yeniler eskilerin yerlerini aldıkça, hızlı ve yaygın bir kültür erozyonu mahşeri içine düşen değerler eriyip unutulup gidiyordu. Eski eserleri sevmek ve anlamak için, o çağı ve yazarını anlamak ve sevmek, eserlere ulaşmak için de her neslin onları yeniden değerlendirmeleri gerekeceği düşünülüyordu. Yazarlar ve sanatçıların hiç bir yerde yalnız eserleriyle değerlendirilip uzun süre ayakta kalamadıkları, hele çağımızda yeni değerlendirmeler ve yan türlerle desteklenmedikleri takdirde bu unutulma ve yıpranmanın sürüp gideceği akla gelmiyordu.

Öte yandan, Ömer Seyfettin örneğinde görüldüğü üzere, sanat hayatları çok kısa süren, çok çetin ve karışık bir devrede gelip de genç yaşlarında ölen yazarların hayatlarının çoğu kere eserleri kadar önemli ve ilgi çekici olduğu da görülmüyordu. Hele, Ömer Seyfettin gibi sürekli anı defteri tutan, eserlerini bu defterlerindeki notlardan çıkaran yazarların «eser-hayat» ilişkilerini izlemek için hayatlarının evrimini bilmek bir zorunluk hâline geliyor. Bundan dolayıdır ki, biz burada Ömer Seyfettin'in hayatını, çocukluğundan ölümüne kadar yaşadığı çevrelere, olaylara bağlayıp anlatırken, yer yer eserlerinin doğuşlarına da işâret etmeğe çalıştık. Bu eserleri, olaylar, çevreler ve hayatla öylesine iç içeydi ki, hayatının evrimine yer yer bağhyarak anlatmak kolaylıkla mümkün oluyordu. Bu kitabın bölüm-

lerini izliyerek okudukça görülecektir ki, Ömer Seyfettin'in yazarlık anlayışı ve tutumu da bizim hayatla eseri iç içe anlatarak yürümemize yardım etmiştir. Çünkü bütün yazılarında yürüdüğü yolu, çatışmalarını, çağının sorunlarını ve bulunduğu çevreleri anlatmakla kalmamış, bilerek ve isteyerek «Parti»nin ve «ülkü»lerin ilkelerine uygun hikâyeler de yazmıştı. Ömer Seyfettin'in çok beğenilen ve okunan «Eski Kahramanlar» serisindeki hikâyelerinin arkasında, onun kendi seçmeleri ve beğenileri değil, Harbiye Nezâreti ve İttihat ve Terakki Partisinin bulunduğunu, bir savaş edebiyatı kampanyasının ürünleri olduklarını bilmeyince, ortaya çıkan eserlerin ana düşüncesi ve iteleyici ilkesi nasıl anlaşılacaktı? Hayatının çeşitli dönemlerindeki hikâyelerinde tema değişiklikleri, tip araştırmalarının yaşadığı çağ ve düşünce akımları ile bağlantıları, kendi hayatına da bağlanarak yürümüştü.

Kahramanlarını kendi dolaştığı yerlerde, Gönen, İzmir, Balkanlar, Selânik, Manastır, İstanbul ve Kadıköy'ünde, kendi hayatı içinden geçirerek dolaştırır. Gönen'de and içen, falakalı eski mahalle mekteplerinde yaramazlık eden, İzmir'in pansiyonlarında bekâr çapkınlık hayatı yaşayan, Hürriyet'in ilk taşkınlıklarında havalanan, Balkan sınırlarında eşkiya hikâyeleri dinliyen, subay arkadaşları ile yurd sorunlarını tartışan, Manastır'da «31 Mart» olaylarının kargaşalığı içinde «Hareket Ordusu» hazırlıklarını seyreden, Selânik'te Trablus Garb'in işgalini protesto eden, Balkan Savaşı'na katılan, Makedonya İhtilâlinin facialarını derliyen, Birinci Dünya Savaşı ve Mütâreke İstanbul'unun acılı günlerini yaşayan hep kendisidir. Gördüğü insanları, yaşadığı çevreleri, karşılaştığı olaylar ve sorunları yansıtan hikâyelerinde, kendi duyuş ve düşünüşün yürüyüşünü de izliyoruz.

Ömer Seyfettin'in hikâyeciliğini anlamak, kişilerine, temalarına, sanatına işleyebilmek için yirminci yüzyılın ilk

yirmi yılı içindeki tarihi olayları gözden geçirmek, Trablusgarp, Balkan, Birinci Dünya Savaşı olaylarını, imparatorluk yıkılırken Türk aydınlarının ruh ve düşüncelerini, politika akımlarını izlemek gerekiyor. Bu kitapta onun yaşadığı çevreler anlatılırken, o çevreleri etkileyen olaylara da yer verilmiş, bu olayların Ömer Seyfettin'e ve çevresindekilere nasıl yansıdığı tasvirine de önem verilmiştir. Aslında eski «tercemei hâl» ile «biyografya» arasındaki önemli fark da bu noktalarda bulunmaktadır. Biyografya, insanı soyut bir boşlukta değil, çağı, yeri ve ilişkileri içinde belirlemeye çalışan bir türdür. Biyografyada anlatılan yalnız olayların iskeleti değil, insanoğlunun, zaman ve çevre içindeki bağlantıları ile çatışarak yürüyüşünü tasvirdir. Bütün bu bağlantıların ona işlemlerini, eserlerine yansımalarını, düşüncelerini etkilemesini, eserlerinin yazılmasında «olay - eser» ilişkilerini tasvir etmektir. Onun «yeni değerler arayarak yaratmağa, eski değerleri eleştirerek yenilerini yaratmağa» yönelen kişiliğini, yaşadığı çağın ve çevresindeki kişilerin bütün engellemelerine rağmen, bu işini görmekte ve düşüncesini yürütmekteki nâmuslu direnmesini anlatmaya çalıştık.

Bizde büyük adamları, sevilen sanatçıları, hayat ve eserlerini değerlendirerek yaşatmak yerine, menkâbelerle donatarak «yükeltmek», «ulvileştirmek» şeklindeki yaygın alışkanlık, aslında insanı yaşama şartlarından kopararak yoketmenin, hayata bağlı sanat ilintilerini keserek tahribetmenin maskelenmiş bir yolundan başka bir şey değildir. Kişiliği ve eserleri, hayatının ve çağının gerçekleri ve bağlantılarından koptukça unutulmaya, yıpranıp solmaya mahkûm edilen sanatçıların yerlerine çok kısa aralıklarla durmadan yenileri itelenmekte, edebiyat eski ve değerli ürünlerin birikmesine dayanan bir zenginlikten çok, sık sık yenilenen ve yıpranan bir soy «erozyon alanı» hâline gelmektedir. Biyografya ve benzerleri gibi yan türlerle beslenmi-

yen bir kültür ve edebiyatın başına başka ne gelebilirdi?

Bir yazarı, hele Ömer Seyfettin gibi eserine her şeyden çok kendi hayatını ve çatışmalarını, çevresini, velhâsil kendisi ile ilişkili malzemeyi koyan bir kimseyi anlamak ve değerlendirmek için, doğduğu ve yetiştiği, yaşadığı yerleri ve zamanı iyice araştırmak gerekiyordu. Bu işi, son imkânları zorlarcasına ileriye götürmeye çalıştım. Hayatının geniş ölçüde yazılarına yansıdığını, dâimâ araştıran ve düşünen kafasının ve mutluluk ölzemile yanıp tutuşan muzdarip ruhunun hikâyelerindeki olayların arasında çarpıp yaşadığını gördüm. Hayatının, bir imparatorluğun yıkılışı ile sürüklenip giden, olayların nabzının attığı yerlerde çarpınan büyüklüğünü, ruh ve düşünce evrimindeki çıkmazları, beşerî ve zayıf olan yanları ile yücelen yönlerini, son günlerinde gittikçe ağırlaşmış acılaştan hayat dramını, çağının politik ve sosyal şartları ve evrimi içinde bulup göstermeye çalışırken, bana o kadar mâlûm olduklarını sandığım hikâyelerini yeniden defalarca okuma gereğini duydum. Hayatının gerçeklerine ve ayrıntılarına işledikçe durmadan hikâyelerini okuma gereğini duydum. Aynı gereksinmeyi, bu kitabı okurken başkalarının da duyacaklarını sanıyorum. Bu kitabı, Ömer Seyfettin'in eserlerine açılan bir kapı olsun diye hazırladım.

Ömer Seyfettin, mantık nüansları Descartes'tan beri sağlam temeller üzerine kurulmuş Fransız dilinden çok farklı olan, yeniden arıtılmasına çalışılan, yazarlar elinde işlenerek temellerine henüz oturtulmamış bir «Yeni lisân»ın öncüsü olarak yazdı ve eser vermeğe çalıştı. Otuzaltı yıllık kısa ömrünün ancak yedi yılında (1913-1920) sürekli olarak yazabildiği hikâyelerinin dilini yeniden kurmak, temaları ve kişilerine uygun yeni bir anlatım yolu bulmak zorunda kalmıştı. Bütün bu engellere karşılık elimizde bulunan hikâyeleri ve yazılarının sayısı, ondan çok daha uygun şartlar altında yetişmiş ve yaşamış, o öldükten sonra

da hayli ömür sürmüş olan yazarların bıraktığı eserlerden daha çoktur.

Ziya Gökalp'in öncülüğünde, Ömer Seyfettin. «Yeni Lisân»ın getireceği «Millî Edebiyat» akımının yepyeni bir hayata yol açacağını, yeni bir kültür varlığı yaratacağını umuyordu. Kendi sevgilerimizi, umutlarımızı, acılarımızı dile getirecek bir edebiyat lâzımdı bize. Tutuk, hayata kapalı, yaşamadan kopmuş bir edebiyattan, onun beslediği önü kapalı bir dünya görüşünden ayrılmalıydık artık. Ömer Seyfettin'in beklediği ve istediği bu ayrılış aynı zamanda temelleri çoktan çürümüş bir toplum düzeninden de kurtulmak demektir. Hikâyeleri gözden geçirilince, temeldeki bu çürümelere nerelerde ve hangi açılardan ışık tutmaya çalıştığı ve bu yüzden başına neler geldiği açıkça görülür. Dilde ve edebiyat anlayışında çağına bakımla en ileri akımların öncülüğünü yaptı. Hikâyeleri, makaleleri ve konuşmaları bunun örneklerle doludur. Bu öncülüğünü sonuna kadar sürdürmesi, ölümünün çok yaklaştığı günlerde bile acı gerçeği, yıkılışın ortaya döktüğü gerçekleri adım adım yaklaşıyor arayışı, hazin olduğu kadar saygı uyandırıcı bir davranıştı. Öte yandan bütün güdümlü öncü yazarlarda görülen, softalığa sapmadan yürümesi, güdümlü edebiyat anlayışını hayatın evrimine bağlama yolundaki sürekli endişeleri, inandığı şekiller ve düşünceler dışındaki güzellikleri hoş karşılayışını, bütün hayatında bir bayrak gibi taşıdı. Olaylar ve yeni gelişmelerle birlikte kendini yenilemeğe çalışması, onun, sonuna kadar bir sanatçı davranışını sürdürdüğünü ortaya koyuyor.

Yirmibeş yıldır, zaman zaman derliyerek, zaman zaman üzerinde düşünüp yazarak benimle birlikte Türkiye'yi dolaşan bu kitap, büyük bir edebiyat geçmişinin öncülerinden birini, gençliğin bilincine katmak, yeni bir çağın gerçekleştir-

rine ve şartlarına göre değerlendirerek yaşatmak için yazıldı. Büyük bir hayat yaşamış olan bir yazar, eserleri kadar öğretici ve etkileyici olabilir kanısındayım.

İstanbul-Samatya
14 ekim 1967

Tahir Alangu

ÇOCUKLUK CENNETİ

«O, her akşam sürülerle mandaların, ineklerin geçtiği tozlu, taşsız yollar, yosunlu, siyah köremitli çatılar, yıkılacakmış gibi duran büyük duvarlar, küçük ahşap köprüler, nihâyetsiz tarlalar, alçak çitler, hep bu duman içinde erir...»

Ömer Seyfettin
«And» hikâyesinden

GÖNEN - İNEBOLU - AYANCIK
(1884-1892)

Ömer Seyfettin 1-8 yaşlarında

1. Aile çevresi - Babası - Anası - Kardeşleri ve Yakınları

Ömer Seyfettin'in, hikâyelerinde «sert bir adam» olarak tanıttığı babası yüzbaşı Ömer Şevki Efendi üzerindeki bilgilerimiz pek kıt. Bir kaç hikâyesinde çocukluk hayatına da değinen yazar, hiçbir yerde doğrudan doğruya âilesinden söz etmediği gibi, başta yakın arkadaşı Ali Cânîp olmak üzere, onun üzerinde yazanlardan hiçbirinin bu konuyu yeterli ölçüde aydınlatamadıklarını görüyoruz. Ömer Şevki Bey'in, oğlu doğduğu sıralarda yüzbaşı rütbesinde bulunduğunu, o günlerde askerlik şubelerinin işini de yapan redif taburlarında çalıştığını, Gönen'den başka İnebolu ve Ayancık'da da görev aldığını, büyük kızı Güzide Hanım'dan dinlemistim.¹ Gönen'den derlediği bilgilerle Ömer Sey-

fettin üzerinde bir broşür yazan folklorcu Kemal Özer, Ömer Şevki Efendi'nin, 1881-1894 yılları arasında 13 yıl Gönen'de bulunduğunu kaynak göstermeden yazıyor.² Yaptığımız soruşturmalardan Ömer Şevki Efendi'nin Gönen'de ancak 10 yıl kalarak 1892 yılında, küçük Ömer ancak 8 yaşındayken ayrıldığını, bir süre İnebolu ve Ayancık gibi Karadeniz kasabalarında bulunduğunu, Ömer Seyfettin'in «Falaka» adındaki ünlü hikâyesinde de bu kasabalardan birindeki okul hayatını tasvir ettiğini öğreniyoruz. Annesi Fatma Hanım, önce Gönen'de, sonra da bu kasabalardaki okullarda, küçük Ömer'in okumaktan çok haylazlaşmaya yöneldiğini görünce, - kocasının Ayancık'a tâyini üzerine - 1892 yılında alıp İstanbul'a getiriyor. Annesile birlikte dedesinin Kocamustafapaşa'daki konağında yaşayan Ömer Seyfettin, Aksaray'daki bir özel okulda ilk öğrenimini bitiriyor. 1897 yılı nisan ayı başlarında «Türk - Yunan Savaşı»na katılmak üzere İstanbul'dan geçen Ömer Şevki Bey, o günlerde savaşa giden subay çocukları için «Eyupsultan Askerî Rüştiyesi»nde açılan özel bölüme, (Sınıf-ı mahsus), 13 yaşındaki Ömer Seyfettin'i yatılı olarak yerleştiriyor. Bunda, oğlunun da kendisi gibi asker olmasını istemesinin mi, yoksa küçük Ömer'in git gide afacanlaşmasının mı rol oynadığını kestirmek mümkün değil.³

Bu sert askerinin, sonradan binbaşı rütbesine kadar yükseldiğini, Meşrutiyet'ten sonra alaylı subayların tasfiyesi sırasında ordudan ayrıldığını, karısı Fatma Hanım'ın ölümünden sonra da (1913), yeniden evlenip bir süre Sarıyer'de oturduğunu, oğlu Ömer Seyfettin'in ölümünden bir kaç yıl öncesine kadar da yaşadığını öğreniyoruz.⁴

Önce Ali Cânîp'in yazılarında, sonra da Ömer Seyfettin'den bahseden başka yazılarda, babası Ömer Şevki Bey'in, «Kafkasya Türklerinden», ya da «Dağıstanlı» olduğu ısrarla gösterilmekle birlikte, aslında «Çerkes» olduğunu gösteren bir çok deliller bulunmaktadır.⁵

Ömer Seyfettin'in «Kâbatas Sultanisi»nden arkadaşı, Farsça öğretmeni Hüseyin Şem'i Bey'in, Dr. Vasfi Gûsar'a anlattıklarına göre:⁶

«Ailece tanıştık. Babası Ömer Şevki Efendi ile de görüşürdük. Ömer Şevki Efendi, babası ve benim babamla birlikte Kuban'dan, Şapsh bölgesinden 1864 de göçerek gelmişlerdi. Ömer Şevki Efendi bir müddet sonra orduya girmiş, teğmenliğe yükseldiği sırada «93 Harbi»ne katılmış. Benim babamın doğum yeri olan Afips köyünden, veya ona yakın bir köyden imişler.»

Bir başka ifadeye göre de, Ömer Şevki Bey'in babası, karısı öldükten sonra Hacc'a gitmek üzere Kafkasya'dan İstanbul'a gelmiş, oğlu Ömer'le kızı Fatma'yı Sultan Tepesi şeyhine emânet ederek Hacc'a gitmiş, ölümü dolayısıyla geri dönememiş. Küçük yaşta kimsesiz kalan küçük Fatma (Ömer Seyfettin'in halası), şeyhin teveccühünü kazanarak onun oğlu ile evlenmiş, bir süre İstanbul'da kalmış, sonra «Sivas Paşalığına» tâyinedilen kocası Cemal Paşa ile Anadolu'ya gitmişti. Ömer Seyfettin'in babası Ömer Şevki Efendi ise, onyediy yaşına geldiği zaman şeyhin yanından ayrılır, subay olmak emeli ile bir alaya girerek yükselir.⁷ Ömer Seyfettin'in doğduğu sırada bulunduğu Gönen'in hemen bitişiğindeki «Karalar Çiftliği»nde akrabaları bulunmaktaydı.⁸

Ömer Seyfettin'in, son yıllarında bir ankete verdiği cevapta «daha çocuk iken evimizde divanlar vardı» derken, bunları babasının mı, yoksa anasının mı okuduğunu açık olarak belirtmemiştir.⁹ Bu divanları, alaydan yetişme, sert bir subay olan babasından çok, aydın ve seçkin bir çevreden gelen annesi Fatma Hanım'ın okuduğunu tahmin ediyoruz. Yüzbaşı Ömer Şevki Bey'in kişiliği üzerindeki asıl düşüncelerini «Kaşağı» adındaki biyografya hikâyesindeki tasvirde bulmaktayız. Onun «Gönen Devresi Hikâyeleri»

diye adlandırdığımız, aslında çocukluk günlerindeki anılarına dayanan dört hikâyesinden biri olan bu eserinde, babasının çok sert ve bağışlamaz kişiliğinin ve eski patriarkul âile düzeninden gelen çocuk eğitimi anlayışının bir cephesi yansımaktadır. Burada, işlediği bir kabahati kardeşinin üstüne atan bir çocuğun vicdân azâbı, iftirâ edilen çocuğun insafsızca cezâlandırılması, verdiği ağır cezâyı bir yıl usanmadan sürdüren haşin bir baba tasvir edilmektedir: «Babam pek sertti, bir bakışından ödümüz kopardı.»

Ömer Seyfettin'in annesi üzerindeki bilgilerimiz daha fazlacadır. Fatma Hanım'ın İstanbullu seçkin bir âileden geldiğini, her yıl İstanbul'a yazlığa gittiğini, yine aynı hikâyesinden ve bu biyografik hikâyelerin doğruluğunu destekliyen yakınlarından ve Ömer Seyfettin'in, son günlerinde anı defterine dayanarak yazmağa başladığı bir roman parçasından öğreniyoruz.¹⁰ «İlk Cinâyet» adındaki hikâyesinde annesi Fatma Hanım'ı, bir Boğaziçi vapurunda «mavi tüylü bir yelpazeyi sallarken, ince ve gümüş bir maşaya takılmış sigarasını içerken» tasvir etmektedir. Daha geniş bir tasviri de İzmir-Kuşadası'nda bulunurken yazdığı «İlk Namaz» adındaki hikâyesinde bulmaktayız (1 kânunsâni 1320/1904).¹¹ Ömer Seyfettin, bu hikâyesinde, kendisini onbeş yıl önce, daha beş yaşlarındayken Gönen'de (1889), ilk olarak sabah namazına kaldıran annesine değinen anlatılarını anlatmaktadır:

«...şimdi muhit-i tesellisinden ne kadar uzak bulunduğum annem, dünyada en sevdiğim, dünyada yegâne prestîş ettiğim bu vücûd-i muhterem, işte derhâtur ediyorum, onbeş sene evvel beni sabah namazına kaldırmıştı...»

Kendi odasına bitişik küçük odada, küçük karyolasında uyuyan Ömer Seyfettin'i, annesi, alnını yumuşak elleriyle okşayarak, saçlarını tarıyarak uyandırıyor:

«...ben gözlerimi açmıştım. Kösedeki küçük yazihânemin üzerinde, küçük gece kandili-ah, bunu unutamam, bu bir kedi kafası idi-iki pencere olan odanın beyaz muşamma' perdelerinin esmerliklerini aydınlatıyor, ve yeşil camdağ gözlerle bakıyordun...»

Annesi, küçük Ömer'i, her vakit öptüğü yerden, sol kaşının ucundan öperek kucaklayıp kaldırıyordu. İçi fanileli küçük terliklerini giyiyor, gözlerini yumruklarile uğuşturarak karanlık sofayı geçiyor, annesinin peşinden odasına giriyor. Hizmetçi Pervin de kalkmıştır. «Kaşağı» hikâyesinde kuşpalazından kardeşi Hasan'ın ölüşünü haber veren hizmetçi Pervin'dir bu. Annesini taklid ederek nasıl aptes aldığı, onun târiflerine uyararak nasıl namaz kıldığını anlatıyor. Sonra okul zamanına kadar annesile derslerini müzâkere ediyorlar. Hikâyenin sonunda, çocukluk günlerinin belleğine nakşedilmiş anne yüzünü, büyük bir özlem ve tutkunlukla tasvir ediyor:

«...büyük, yeşil baş örtüsünün altında tıpkı ölen bir hemşireme benzeyen güzel ve âsım çehresini görerek... ve yavaş yavaş sallanan mukaddes başım aheng-i hafif-i münâcâtını seyrederek dalyordum... annemi bir meleğe benzetiyordum, bu tahayyülle melâkeleri düşünerek.. Kur'ân okuyan annemin şimdi etrafına toplanmaları lâzım gelen melâkeleri müşâhede ediyorum zannederek dalyordum. Yüzümün üstünde, ahrette güller bitecek ve cehenneme girecek olursam katiyen yanmıyacak olan sol kaşının ucunda tatlı bir ürperme duyuyor, sonra annemin münevver bir zambak aydınlığı'na parhyan dudaklarının kumıldanmasına bakarak... o görülemiyen melâike kanatlarının, saçlarına, annemin, şimdi Kur'ân tutan ince parmaklarile okşadığı sarı ve çok saçlarına dokunduklarını hissederek gibi oluyor ve dalyordum...»

Ömer Seyfettin'in, kendisinden bir yaş küçük olan, «Kaşağı» hikâyesinde kuşpalazından ölüşünü anlattığı, «Ha-

san» adında bir erkek ve 1956 da 82 yaşındayken ölen kendisinden on yaş büyük, «Güzide» adında bir de ablası vardı. Güzide Hanım'ı 1953 yılı kasımında Kadıköy, Mısırhoğlu - Süleyman Bey sokağındaki evinde ziyâret etmiştim. Yalnızlık ve kimsesizlikten şikâyetçi idi. Ailesi üzerinde ondan aldığım bilgilere göre, dört yaşındayken kuzpalazından ölen Hasan'dan başka, daha pek küçük yaşlarında kaybettikleri kardeşleri de varmış. Ömer Seyfettin «İlk Namaz» adındaki hikâyesinde değindiği, anasına benzeyen kızkardeşi bunlardan biri olmalıdır.

Güzide Hanım «...annemin babası İsfendiyar oğullarından Ankaralı topçu kaymakam Mehmed Bey'dir. Anne annemler Rumeli Kavağı'nda otururlarmış. Ömer Şevki Efendi yüzbaşı iken gelmiş, iç güveyisi girmiş. Babam Ömer Bey, Dağıstanlı idi. Annemin babası ise sonradan Kocamustafapaşa'da ev almış. Kayıtlarımız oradadır. Akrabalarımız tanınmış kimselerdir. Dayım Faik Paşa ise, sadrazam Kâmil Paşa'nın İzmir vâililiğinde, orada hastahâne baş hekimliği etti. Vâli Kâmil Paşa'nın damadı idi» demektedir. Ömer Seyfettin, 1918 yılında «Sebilülreşat» dergisinde çıkan bir cevap mektubunda «İstanbullu olan annem de meşhur Haseki Mustafa'nın torunudur» demektedir.¹² O hâlde bu «Haseki Mustafa», ana yönünden dedesi «Ankaralı Topçu Kaymakamı Mehmet Bey'in babası olmaktadır. Ömer Seyfettin'in «ünlü» olarak nitelediği bu «Haseki Mustafa» üzerinde kaynaklarda da, yakınlarında da bilgiye rashyamadım. Bu ifâdelere göre, Ömer Seyfettin'in annesi Fatma Hanım, Abdülhamid devrinin tanınmış askerî doktorlarından Faik Paşa'nın da kızkardeşi olmaktadır.¹³

2. Doğumu - Çocukluğu - İlkokul Yılları - Gönen'de Geçen Yedi Yıl Üzerinde Bildiklerimiz

Ömer Seyfettin, 1884 yılı mart ayının 11. çarşamba günü (28 şubat 1299), şimdiki Balıkesir vilâyetine bağlı Gönen kaza merkezinde dünyaya geldi. Onun kasabada, «Çarşı Camii»nin arkasındaki evde mi, yoksa «Karalar Köyü»nde mi doğduğunu, çelişik rivâyetleri derlememize ve yerinde yaptığımız soruşturmalara rağmen kesin olarak belirleyemedik. Kasabaya üç kilometre uzaklıkta, Çanakkale yolunun soluna düşen «Karalar Çiftliği»nde doğduğunu önce yakın arkadaşı Nüzhet Hâşim yazmış, ölümü sırasında bazı gazeteler de aynı bilgiyi tekrarlamışlardı.¹⁴ Ablası Güzide Hanım ise, onun, Gönen'deki evlerinde dünyaya geldiğini, on yaş büyük olduğundan doğumunu bile hatırladığını ısrarla bana söylemişti. Harbiye Okulu'ndaki künyesinde, açık olarak «Ömer oğlu Ömer Seyfettin Kocamustafapaşa - 1299 / 1884 - 1319 - 489 piyâde» kaydından sonra, nüfus kaydının «Kocamustafapaşa» olduğunu belirtmesine rağmen, herhalde sonradan alınan bir bilgiye dayanarak altına «Gönen - Karaca» notunu da eklemek gereğini duymuşlar. Yine Güzide Hanım, bu «Karalar Çiftliği»nin «annesi Fatma Hanım'm enişteleri Hüseyin Paşa'nın kardeşi Halil Bey'e âit olduğunu» bana anlatmıştı. Eski ortakçılardan çocukları oldukları söylenen şimdiki sâhiplerine, Kafkas göçmenle-

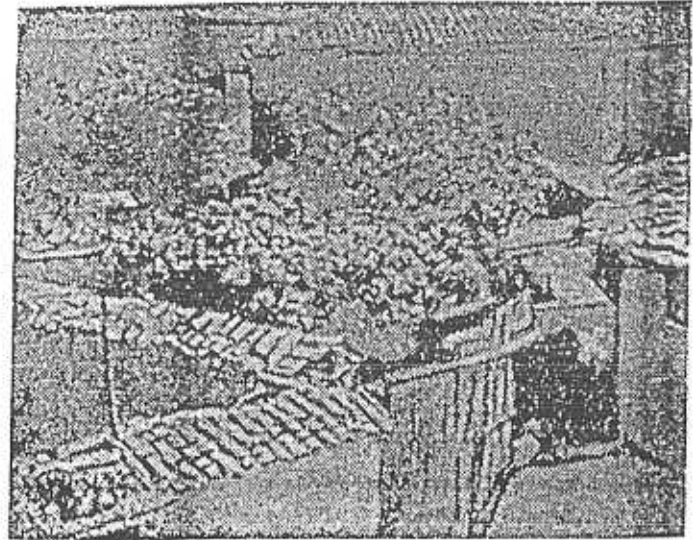
rine sonradan bölünerek satıldığı anlaşılmaktadır. Ömer Seyfettin bu çiftlikte doğmuş olmasa bile, âilece sık sık gidip geldikleri, yazları bir süre kaldıkları, yazarın hayatında bir yeri olduğu belli oluyor. Anneleri yazları İstanbul'a gittiği sıralarda, babası ile çocukların bu çiftliğe gittiklerini Güzide Hanım'ın sözlerinden öğrendikten başka, «Kaşağı» hikâyesindeki tasvirlerin de bu çiftliğe değindiği anlaşılmaktadır:

«Ahırın avlusunda oynarken, aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hazin sızıltısını işitirdik. Evimiz iç çitin büyük kestane ağaçları arkasında kaybolmuş gibiydi. Annem İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük olan kardeşim Hasan'la, artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk' Bu, babanın seyisi, ihtiyarece bir Çerkeşti...

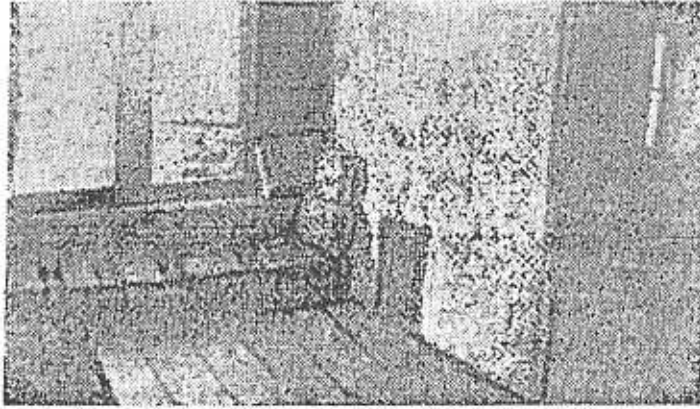
.....
Kasabaya at gönderildi. Doktor geldi. «Kuzpalazı» dedi. Çiftlikteki kadınlar ovo üşüştüler...»

Burada sözü edilen «çiftlik»in, «Karalar Çiftliği» olduğu, yerinde yaptığım araştırma ve ablası Güzide Hanım'ın sözlerinden anlaşıldı. Bu çiftliğin ve Gönen çevresinde sıralanan en azından on köyün Çerkes göçmenlerine âit oldukları, üstelik «Karalar Köyü»nün de, Abdülhamit II. nin annesi Perestü Rahime Sultan'ın köyü olduğu, yaptırdığı caminin kitabesinden (1306/1888), su kuyusunun da yazılı taşından (1311/1893) anlaşılmaktadır. Caminin kitabesi, Ömer Seyfettin'in doğumundan dört yıl sonraya âit olup, bu köyün «Çerkes köyü» olduğunu açıkça bildirmektedir.¹⁵

«Kaşağı» hikâyesinin yukarıya alınan parçasındaki «Dadaruh», çevrede yaygın bir Çerkes adı olduğu kadar, hikâye yazarı tarafından da «Çerkes» olusuna işâret edilmesi de gösteriyor ki, babasının, ya da anasının, Gönen yakınlarındaki bir çiftlikte Çerkes yakınları vardı. Ömer Seyfettin, çocukluğunu bu çevrede geçirmiş, onların yaşayış-

Ömer Seyfettin bu evde dünyaya gelmişti. İlk çocukluk günlerini geçirdiği bu evi, «And» hikâyesinde «büyük bir bahçe... ortasında köşk tarzında yapılmış bembeyaz bir ev..» diye tasvir ediyordu. Gazeteci Hakkı Tarık Us, bu evin son durumunu, yıkılmadan önce tesbit etmiş, fotoğraflarını yayınlamıştı (çekiş t. 1925, yayın t. 1938). «And» hikâyesinde adını andığı Abil Anı'nın bu evi, sonradan yıkılmış, büyük bahçesi ile öteki küçük yapılar da mirasçıları arasında paylaşılmıştı. Şimdi bu evin yerinde bulunan kârgir yapı 1944 yılında kurulmuş. Ne o eski ev, ne o eski mahalleden, artık Ömer Seyfettin'i hatırlatan bir iz bile kalmamış...

Ömer Seyfettin'in, 11 mart 1884 (1299) tarihinde içinde doğduğu evin bir odasının görüldüğü. «And» hikâyesinde, evlerinin içini yukarıdaki fotoğrafa uygun düzgecek çizgilerle tasvir etmişti: «şağ köşesinde her zaman oturduğumuz beyaz perdeli oda... sabahları annem beni bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersimi tekrar ettirir, sütümü içirirdi».

larını ve törelerini öğrenmişti. Daha sonraları hikâyelerinde kullanacağı Çerkes tipleri, yakın çevresinden edindiği bilgilere dayanacaktır.

Ömer Seyfettin, kendisinden on yaş büyük olan ablası Güzide Hanım'dan sonra, bu âilenin ikinci çocuğu idi. Güzide Hanım'ın anlattıklarına göre, ikisi arasında ve Ömer Seyfettin'in doğumundan sonra dünyaya gelip göçen başka kardeşleri de olmuştu.

İçinde doğduğu ve çocukluğunun başı boş ve mutlu günlerini geçirdiği bu kasabaya, Ömer Seyfettin'in, *Ömrü* boyunca özlemlerle bağlandığını hem eserlerinden, hem de yapılan soruşturmalardan anlamaktayız.¹⁶ Karışık ve bahtsız geçen hayatının çetin günlerinde, Gönen özleminin eserlerine yansıdığını, en güzel ve içten hikâyelerini bu vesile ile yazdığını görüyoruz. Şakrak ve mutlu çocukluk hayatının geçtiği bu yerleri, o, «Doğduğum Yer» adlı şiirinde, «And», «Kaşağı», «İlk Namaz» adındaki hikâyelerinde çok canlı bir anlatımla, gerçeğe uyan ayrıntıları ile tasvir etmiştir. Hayatının sonuna kadar anıları ve özlemi yüreğinden silinmiyen Gönen'in, o sıralarda, büyükçe bir köyden farksız, tam bir Anadolu kasabası olduğunu, «And» hikâyesindeki tasvirinden anlıyoruz:

«Ben Gönen'de doğdum. Yirmi yıldanberi görmediğim bu kasaba, hayâlimde artık serâplaştı. Bir çok yerleri unuttulan, eski, uzak bir rüyâ gibi oldu. O zaman genç bir yüzbaşı olan babamla her vakit önünden geçtiğimiz Çarşı Camii'ni, karşısındaki küçük, harap şadırvanı, içinde binlerce kereste tomruğu yüzen nehirciği, bazı yıkanmağa gittiğimiz sıcak sulu hamamın derin havuzunu, şimdi hatırlamağa çalışırım. Fakat beyaz bir sisân dumanı önüme yığılır. Renkleri siler, şekilleri kaybeder. Pek uzun gurbetlerden sonra vatanına dönen bir adam, doğduğu yerin ufkunu koyu bir sis altında bulup da, sevdiği şeyleri uzaktan bir an evvel göremediği için nâsıl mahzûn olursa, ben de tıpkı böyle merâksa, sabır-

sızlığa benzer bir elem duyarım. O, her akşam sürüllerle mandaların, ineklerin geçtiği tozlu, taşsuz yollar, yosunlu, siyah kiremitli çatılar, yıkılacakmış gibi duran büyük duvarlar, küçük ahşap köprüler, nihâyetsiz tarlalar, alçak çitler hep bu duman içinde erir...»

Hayatının tasasız geçen çocukluk cennetini tasvir eden bu hikâyesini yirmi yedi yaşındayken, yani Gönen'deki ilk izlenimlerinin üstünden yirmi iki yıl geçtikten sonra, Selânik'te yazmış, «Genç Kalemler» dergisinde yayınlamıştı.¹⁷

Ömer Şevki Efendi âilesinin yazları «Karalar Çiftliği»nde, kışları ise kasabada, Çarşı Camii'nin arkasında, büyük bir bahçe içindeki Abil Ana'nın evinde oturdukları anlaşılıyor.¹⁸

«...büyük bir bahçe... ortasında köşk tarzında yapılmış bembeyaz bir ev... sağ köşesinde her zaman oturduğumuz beyaz perdeli oda... sabahları annem beni bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersimi tekrar ettirir, sütümü içirirdi» (And).

Bu evin yıkılmadan önceki son durumunu ve Gönen'de Ömer Seyfettin'e değinen söylentileri yerinde araştırıp gazetesinin özel bir sayısında yayımlayan Hakkı Tarık Us, iki fotoğraf koymuştu. Bunlardan biri, evin sokak kapısından dış görünüşü; diğeri de sağ köşesindeki sedirde her vakit oturdukları beyaz perdeli bir odanın iç resmi idi. Gençlik yıllarında, Ömer Seyfettin Kuşadası'nda ve İzmir'deyken, onunla mektuplaşan H. Tarık Us, ayrıca, çocukluk günlerini değinen başka bilgileri de Gönen'de, yerinde derlemiştir.¹⁹

«...yemeklerini pişiren, çamaşırlarını yıkayan, tahtalarını silen, babasının atına yem veren, av köpeklerine bakan Abil Ana, Ömer'in anasna, Hacc'dan yeni gelmiş birinin Hoşgeldin Ziyâfeti'ni anlatıyor. Ömer o zaman

7-8 yaşında var, yok...»²⁰ Muttasıl annesine sesleniyor:

— Anne, sorsana, biliyor mu, o adamlar nereye gitmiş gelmişler?

Ömer, âdetâ Abil Ana'nın, Hacc'a gitmenin nereye gitmek demek olduğunu bilmediğini farketmiş gibi, azizlik peşinde durmadan dürtüstürüyor:

— Anne, sorsana, biliyor mu, o adamlar nereye gitmiş gelmişler?

Nihayet Abil Ana söylüyor:

— Aa, diyor, bilmez miyim hiç, padişah efendimizin yanından.

İşte yine Ömer'in annesine rüyâ uyarıp tâbir ettirdiği bir gün... Komşu çocuklarından birinin fesi kaybolmuş. Çocuğun başı hastalıklı. Ömer'le annesi bu telaşın ortasındalar. Fes aramıyor, aramıyor, bulunamıyor. Küçük Ömer'de bir şüphe. Vakit aşûre mevsimi. Gönen'in âdeti üzere, solcıklarda kazanlar kurulmuş, aşûre dağıtılıyor. Kazan başı dolup boşalıyor. Ömer, çocuğu, o gün bir aralık aşûre kazanı başında görmüştür. Annesinin oteğini çekiyor, murıldanıp duruyor:

— Anne, ben onu kazan başında gördümdü.

Aşûreler dağıtılıp kazanın dibi görününce, bir ecnebi cisim baş gösteriyor... Bir unâmi öğürtü...»

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde beliren Gönen realitesini 1943 yılında araştıran öğretmen Enver Naci Gökşen, «And» hikâyesinde tasvir edilen «bahçe ortasındaki beyaz köşk»ü yerinde bulamamıştı.²¹ «Şimdi kaplamaları lime lime olmuş» dediği bu evin, Ömer Seyfettin'in hikâyesinde «yemeklerimizi pişiren, tabaklarımızı yıkayan, tahtalarımızı silen» diye bize tanıttığı Abil Ana'ya âit olduğunu öğrenmişti. Aslında Karadenizli bir dul kadın, Abil Ana'nın malı olan bu evin sonradan yıkıldığını, büyük bir bahçe içindeki bir kaç yapının ve arsanın bölüşüldüğünü de yerinde öğrendim. Bugün «Ömer Seyfettin'in doğduğu ev» diye gösterilen yapının, Abil Ananın mirasçılarında eski belediye reisi Hüseyin Dural'a geçtiğini, 1944 yılında yapılan bu binayı 1949

yılında da şimdi Gönen'de avukatlık yapan Rafet Bulut'un satın aldığı, yaptığımız soruşturmalardan anlıyabildik. Hakkı Tarık'ın fotoğrafını çektiği ev, yıkılmadan önceki eski durumundayken, Gönen Halkevi'nce bir «Ömer Seyfettin Müzesi» yapılmak istenmişti. Bugün artık Gönen'de, 17/18 mart 1953 depreminde yıkılan «Çarşı Camii» ve ona bitişik olan «mahalle mektebi», «harap zaptiye ahırları» yerle bir olup ortadan kalktığı gibi, Ömer Seyfettin'e değinen bütün izler de silinip yok olmuş durumdadır.

Daha dört yaşlarındayken, küçük Ömer'in, kâğıt ve kurşun kalemi ile oynadığını gören bir kadın hocanın, «Maşallah, çocuğun pek hevesi var, bana yollasanız da okutmağa başlasam.» demesi üzerine, daha pek küçük yaşta okula başlatıldığını görüyoruz. Böyle erkenden okula verilmesinde, onun, artık evde zaptedilemeyecek kadar hasarlanmış olmasının da bir etkisi olsa gerek. Onun bu yaşlarındaki yaramazlığında, bir az da ileride ortaya çıkacak sanatçı kişiliğinin ilk belirtilerini de bulabiliyoruz. Oturdıkları evin sahibi ve âilenin hizmetçisi, kendi daçası Abil Ana'nın anlattığı ayı hikâyelerini dinlerken, çocuk fantazisinde yeniden işleyip biçim vererek annesine «rüyâda gördüm» diye anlatırken, onda, geleceğin ünlü hikâyecisinin ilk filizlerinin yeşerdiğini seyretmek kâbil oluyor:

«...sabahları annem beni bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersimi tekrar ettirir, sütümü içirirdi. Bu pencereden görünen avlunun öbür tarafındaki büyük toprak rengindeki binanın camsız, kapaksız, tek bir penceresi vardı. Bu siyah delik beni çok korkuturdu. Yemeklerimizi pişiren, çamaşırlarımızı yıkayan, tahtalarımızı silen, babamın atına yem veren, av köpeklerine bakan hizmetçimiz Abil Ana'nın her gece anlattığı korkunç, bitmez hikâyelerindeki ayıyı, bu karanlık pencerelerde görür gibi olurdum.» Bu vehim ile, rüyâ dinlemek, tâbir etmek merakında olan zavallı anneme her sabah ayılı rüyâlar uydurur, iri, kuzgun bir ayının beni kapıp dağa

götürdüğünü, ormandaki inine kapadığını, kollarına bağladığını, burnunu, dudaklarını yediğini, sonra Bayramiç yolundaki su değirmeninin çarkına attığını söyler, ona bir çok 'hayırdır inşallah..' dedirtirdim. Tâbir ederken benim büyük bir adam, büyük bir bey, büyük bir paşa olacağını, bana kimsenin fenâlık yapamayacağını temin ettikçe, yalan söylediğimi unuttur, ne kadar sevindim!» (And).

Onun «And» hikâyesinde anlattığı mahalle okulu, öğretmenleri ve arkadaşlarının da, gerçeğe uyan ayrıntıları ile tasvir edildiklerini görüyoruz:

«...nasıl sokaklardan, kiminle giderdim?. Bilmiyorum.. Mektep bir katlı, duvarları badanasızdı. Kapıdan girilince üstü kapalı bir avlu vardı. Daha ilerisinde küçük, ağaçsız bir bahçe... Bahçenin nihâyetinde ayak yolu, gayet büyük bir abdest fıçısı...» (And).

Eski devirlerin bu tipik kasaba okulu, Ömer Seyfettin'in hayâlinde sonradan tasarlanmış, benzerlerine uydurulmuş değildir. Ashnda onun yer yer, bazan bütünüyle biyografik özellikler taşıyan hikâyelerindeki tasvirler, hayatı ile ilgili ayrıntılar, tasarlama ve uydurma da değildir. Bu mahalle okulunun da, Gönen depreminden önce, 1943 yıllarında bir ahır olarak kullanıldığını, kapıdan girilince görünen, üstü kapalı olan avlusunun çatısının kaldırıldığını, yerinde araştırmalar yapan, hikâyelerdeki gerçekleri saptayan öğretmen Enver Naci Gökşen'den öğreniyoruz. Sınıf olarak kullanılan odanın tavanı o kadar alçaktır ki, uzuna yakın boydaki birinin eğilerek girmesi gerekmektedir. O zamanlar bu okul, Gönen'de, «Reşit Efendinin Mahalle Mektebi» diye tanınmaktadır.²⁴

«...erkek çocuklarla kızlar karma karışık otururlar, beraber okur, beraber oynarlardı. 'Büyük Hoca' dediğimiz, kanalı, az saçlı, kanbur, uzun boylu, ihtiyar, bunak bir

kadırdı. Mavi gözleri pek sert parlar, gaga gibi iğri, sarı burnuyla, tüyleri dökülmüş, hâin, hasta bir çaylağa benzerdi. Küçük hoca erkekti. Büyük hocanın oğluydu. Çocuklar ondan hiç korkmazlardı. Galibâ biraz abtalfa idl...» (And).

Gönen'de «Kırtık Hoca» lâkabı ile tanınmış olan bu hoca, gerçekten kınalı ve seyrek saçlı bir kadınmış, 1933 yılında ölmüş. Ömer Seyfettin'in «Küçük Hoca» dediği kimse de, «Ömer Seyfettin'de Gönen Realitesini» araştıran E. Naci Gökşen'e göre, 1943 yılında henüz sağ, üstelik küçük Ömer'in tam bir doğrulukla müşâhede ettiği gibi, geçmişe değinen hiç bir şey hatırlamıyan, olgum olası salak ve sarsak bir adammış.²¹

Bu okuldaki yaşayış, o devirlerin mahalle okullarındaki gibiydi. Çocukları, eski medrese öğretim usullerine göre ezbere yatırıyor, yaşları ve içinde buldukları oyun çağıının gereklerine uygun bir yönde eğitmekten çok, haylazlaştırıp, baskı altında sinsileştiriyordu.

«Ben arkadaşlarımla rahtelerde, Büyük Hoca'nın en uzun sopasını uzatamadığı bir yerde otururdum. Kızlar, belli saçlarının açık sarı olmasından, bana hep 'Akbeğ' derlerdi. Erkek çocukların büyücekleri ya ismini söylerler, ya hut 'Yüzbaşıoğlu' diye çağırırlardı» (And).

Burada artık doğrudan doğruya kendinden söz ediyor. Hayatının başka bölümlerinde de göstereceğimiz gibi, hikâyeyi doğrudan doğruya anı defterinden çıkarıyor, kendi kimliğini ayrıntılarda belli etmekten de çekinmiyor. Burada anlattığına göre «falakaya yıkmak», «abdest fıçısının musluğunu koparmak», «and içmek» gibi eski taşra okullarının son zamanlara kadar sürüp gelen özelliklerini anlatan bu hikâyesi, Ömer Seyfettin'in çocukluğunu nasıl geçirdiğini, bütün renk ve çizgileriyle bize ulaştırıyor. Yine bu hikâyesinde kan kardeşi olarak tanıttığı, andına bağlı kalarak

ölüşünü anlattığı «Mistik» da aslında o günlerde ve ondan sonra Gönen'de yaşamış bir kimse olup, «Kurtuluş mahallesinde Hacı Abdullahların Mustafa» olarak tanınmaktaydı.²²

Hayatının Gönen Devresi'ni anlattığını gördüğümüz dört hikâyesinden üçü («İlk Namaz», «And» ve «Kaşağı») Gönen'e âit bulunmaktadır. İlki ve ikincisi kasabadaki, üçüncüsü de çiftlikteki hayatı tasvir ediyor. Yazları çocuklar ve hizmetçilerle babası çiftliğe, anneleri de bir kaç aylığına İstanbul'a gidermiş. Ömer Seyfettin, bu başıboş, oyunlar ve eğlencelerle dolu, her günü bir başka serüven olan çiftlik hayatını da içinde özlemle yaşatmış, «Kaşağı» hikâyesinde ise canlı renklerle tasvir etmişti:

«Ahırın avlusunda oynarken, aşağıda, gümüş söğütler altında görülmeyen derenin hazin şırıltısını işitirdik. Evimiz iç çitin büyük kestane ağaçları arasında kaybolmuş gibiydi. Annem İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük olan kardeşim, Hasan'la artık Dadarub'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu, babamın seyisi ihtiyar bir Çerkes'ti.»

«Ertesi sene annem, yazın gene İstanbul'a gitti. Hasan'a ahır hâlâ yasaktı.. Bir gün birdenbire hastalandı. Kasabaya at gönderildi. Doktor geldi. 'Kuşpalazı' dedi. Çiftlikteki köylü kadınlar eve üşüştiler...» (Kaşağı).

Bu sıralarda 5-7 yaşlarında bulunması gereken Ömer Seyfettin, kasaba şartlarının yerli hayata intibâk ettirici çevresinde yuvarlanıyor, köy ve kasaba çocukları gibi, ekmeğini tabiâttan ve yerli düzenin imkânlarından çıkararak için pek uygun düşen, başına buyruk, biraz «sert» bir eğitimle yetişiyordu. Hayatının bundan sonraki basamaklarındaki davranışlarına da damgasını vuracak olan kişiliğinin bu yanını, kendisi de haklı olarak, çocukluğunda aldığı bu ilk etkilere bağlamaktadır:

«Niçin dâimâ vurmak, kormak, kapmak, kaçmak, karşı gelmek, öldürmek, isyân etmek istiyen bir temâyülle yaşıyorum? İlk terbiyemin tesiri mi? Çünkü çocukluğum inzibâtsiz bir çiftlikte geçti. Bir takım yarım haydutlar içinde büyüdüm» (Nakarât).

Ömer Seyfettin'in kişiliğinin bu sert yanı, alaydan yetişme bir subay olan babasından geldiği kadar, çocukluk çevresinden de aşılınmıştı. Çok sevdiği şefkatli bir annenin eğitici ve koruyucu sevgisile beslenmekle birlikte, daha çok câhil hizmetçiler ve uşaklar (Abil Ana, Pervin, seyis Dadaruh vb.), yetersiz hocalar elinde biçim alan, babasının despotça baskısı altında ezilen kişiliği, daha küçük yaşta, çevreye karşı kendini savunma çabaları ile sertleşmeğe yönelmiş, soydan gelen bazı nitelikleri, uygunsuz şartlar altında gelişmişti.

Çocukluk ve ilkökul çağını anlatan «Falaka» adındaki hikâyesinin, içindeki açık ifâdeye rağmen, «Gönen»den tamamile başka bir çevrede geçtiği şimdikiye kadar anlaşılma-
mıştır. Burada sözü edilen yerin, babasının Gönen'den sonra şube reisi olarak bulunduğu Karadeniz kıyısındaki «Ayancık» kasabası olduğu anlaşılmaktadır:

«Her sabah Çarşı Camii'nin arkasındald harap zaptiye ahurlarının önünden, bir serçe sürüsü gibi cıvıdayarak geçerdik. Mektep biraz daha ileride... alçak duvarlı, oldukça geniş bir avlunun ortasında idi. Bir kattı, etrafında yükselen büyük kestâne ağaçlarının birbirine karışmış koyu gölgeleri bütün çatısını kaplardı.»
«Hocafendi, ak sakallı, uzun boylu, bağırıkkan bir ihtiyardı. Yaz, kış, daima cüppesiz, abdest almağa hazırlanmış gibi, kolları, paçaları çıplak, sıvalı yerinde otururdu.»

«Gönen'den geldiğimiz gündenberi bu mektebe devam ediyordum.» (Falaka)

Burası, Gönen'deki kadın hocanın okuluna bakımla,

icinde az çok ders okutulan bir «Sübyan Mektebi»nin niteliklerini taşıyor. Hoca da, artık «And» hikâyesinde anlatılan büsbütün başka özelliklerle ortaya çıkıyor. Burası, sınıf bölümleri bulunmayan, kızları ayrı bir yerde okuyan, bir ağızdan «elif, be, hesâp, çarpma cedveli, amme cüzü, ilâhi» okutulan bir okuldur. Üstelik «Gönen'den geldiğimiz gündenberi...» ifâdesi de, bu yerin artık Gönen olmadığını açıkça göstermektedir. Babasının dolıştığı yerler arasında bu tasvirlerle uyan biricik kaza merkezinin de «Ayancık» olduğunu biliyoruz.

Hayatının tasasız geçen mutlu günlerini tasvir eden «And» hikâyesini, ilk olarak Selânik'te, 1911 yılında yayınlamıştı («Genç Kalemler»). Orada «Ben Gönen'de doğdum. Yirmi yıldanberi görmediğim bu kasaba hayâlimde artık serâplaştı...» dediğine göre, Gönen'den yedi yaşındayken, 1891 yılında ayrılmıştı. Buna göre dört yaşlarında ilk öğrenimine başlayan Ömer, önce Gönen'de bir kadının karma mahalle okulunda, sonra da «Ayancık'ta bir «Sübyan Okulu»nda üç yıl kadar bir öğrenim görmüş olmaktadır. İşin ilgi çeken yönü, yedi yaşındayken ayrıldığı doğum yerinin, hayatının ve hayatına karışmış insanların özelliklerini, gerçeğe uygun ayrıntılarıyla, tam yirmi yıl sonra Selânik'te yazmağa davranınca, bu kadar başarılı eserler verecek ölçüde yeniden hatırlayabilmesidir. Bu kadar küçük yaşında gördüğü şeyleri bu ölçüde hatırlayabilmesi, ayrıca kişiler üzerindeki yargılarının asıllarına uygunluğu, onun hikâyeciliğinin bir raslantı olmadığını açıkça göstermektedir.

Ömer Seyfettin, hayatının sıkıntılı devrelerinde bu çocukluk cennetini özlemlerle anmış, hikâye ve şiirlerinde bu cennetin sıcak anılarına içten sığınmış olmakla birlikte, bir daha gidip görememişti.

Çocukluk çağındaki algılarımız, hem en unutulmaz, hem de en içten ve katıksız olanlarıdır. İliklerimize kadar

işlerler. Onları alır, ruhumuzun en derin köşesine yerleştiririz. Bu algılar, bizim benliğimize ağır ağır işlerler. İçimizdeki çocukluk dünyasının başka düşüncelere kapalı kuytuklarında yerleşir, çevremizi o algılarla görmemizi öğretirler, temelimize ilk taşları koyarlar. Kişi, hele sanatçı eğilimleri olan kişi, çocukluk günlerinden başlayıp eline kalemi alacağı gençlik günlerine kadar, bu soy temel algıları derliyerek, çevresine onlarla bakıp kendini biçimliyerek yürür. Bir gün eline kalemi alıp da, çatışmalar dünyasına yönelince, mutsuzluk ve bezginliğin çâresizliğine düşünce, ruh ve düşünce düzeninin ta üstteki taşlarından biri yerinden oynar. O zaman ta aşağılarda kalmış bu algılar dünyası, kaçıp bir yerlere sığınmak gereğini duyan sanatçıya kucağını açar. Bir tek çocukluk anısı bile başına yıkılan dünyadan kaçan sanatçı için bir sığınak olur. Uşüyen yüreğini ve yalnız hayatını ısıtmak için bir tek anıyı üretip işliyerek, ipek böceğinin koza içine girmesi gibi içine girer, özledikleri bir mutluluk havasına ulaşırlar. Bu, hikâyeye yazmak değil, «hikâyeyi yaşama yerine almak, onu kurarak içine sığınmak» demektir. Bundan dolayıdır ki, ondaki Gönen özeleminde, gerçekçi ve mizâhçı hikâyelerinde göremediğimiz, «duygulu ve içten» bir hava vardır.

1 ve 2. «Çocukluk Cenneti» bölümünün dipnotları

- 1) Ömer Seyfettin'in ablası Güzide Hanım'ı, 1953 yılı kasımında Kadıköy'ündeki evinde (Mısırhoğlu Süleyman Bey Sok. No. 1) ziyaret etmiş, büyük zorluklarla yazarın yakınlarına değinen bilgileri almışım. Güzide Hanım, Ömer Seyfettin'in anı defterinde anlattığı ve Kadıköy'de de eskilerce bilindiği gibi, evladını bir deniz kazasında yitirmiş, kocasının ardına kalmış, acılar içinde ve «deli» denecek ölçüde sınırlı idi. Ordan aldığım bilgileri sonradan bu âleyle yakından tanıyanlardan, Ömer Seyfettin'in kızı Güner Elgen'den aldıklarımla kontrol ettim, başka delillerle de uyduğuna gördüm. Ömer Seyfettin'den on yaş büyük olduğunu söyleyen (doğ. 1874) Güzide Hanım, 82 yaşına kadar yaşadı, 1956 yılında Kadıköy'ündeki evinde, arkasında mirâsçı bırakmadan öldü. Evini de içinde Ömer Seyfettin'den kalan kitaplar ve bazı yazılar, taslak hâlinde kalmış eserler bulunan eşyalarını evlatlığına bıraktı. Kızı Güner Elgen'in söylediğine göre, onlar da, Ömer Seyfettin'in kâğıtlarını yakıp kurtulmuşlar.
- 2) Kemal Özer, Turistik Gönen ve Ömer Seyfettin. - Bandırma: 1962, s. 35.
- 3) Bu bilgiler ablası Güzide Hanım'la, aynı zamanda, aynı şartlar altında, aynı okula verilen yakın arkadaşı Aka Gündüz'den alınmıştır (Aka Gündüz'le Konuşmalar: Ankara - Keçiören, 7 ağustos 1953).
- 4) Ömer Seyfettin'in son anı defterindeki 4 eylül 1918 tarihli bir notta, anasının 1913 yılında öldüğü, babasının evlendiği yazılır. Babasının ölümü ise 1918-1920 yılları arasındaki bir tarihe rastlamış olmalıdır. Zirâ anı defterine ve arkadaşlarının söylediğine göre, bu tarihlerden önce, onun, ara sıra babasının evin-

de kaldığı anlaşılmaktadır: «babası, annesi öldükten sonra başka bir kadınla evlenmişti. Sarıyer'de otururdu. Ömer, tramvayla Kabataş'tan Bebek'e gelir, oradan yürüyerek Rumelihisarı'ndaki bizim yalıya uğrar, oradan da vapurla Sarıyer'e, babasına giderdi. Babasının vefatında yanında ve hizmetinde bulunmaması içine hicrân olmuştu, anlatır dururdu» (Öğretmen Süreyya Saltuğ'la Konuşmalar. 14 ağustos 1955).

- 5) Ömer Seyfettin'in babasının kimliği üzerinde, Meşrûtiyet'in son yıllarında ve daha sonra çok durulmuştur. Bu tartışmayı, Türkçülük hareketinin aşırılığında şikâyetçi olan islâmcî kanadın yazarları açmışlardı. Bunlar, «Türkçü - milliyetçilik» davasını güden bütün öncülerin Türk olmadıklarını iddiâ ederlerken, Ömer Seyfettin'in babasının Çerkesliği üzerinde de durmuşlardı. Ömer Seyfettin ise, Ziya Gökalp'le birleştiği milliyet anlayışına dayanarak kendisinin «Türk» olduğunu iddiâ ediyor, Çerkesliğini ileri sürünlere kızıyor, bu alandaki dedikoduların yayılmasından üzüllüyor. 1918 yılında «Sebilülreşat» dergisinde, kendisine «Çerkes Ömer Seyfettin» diyerek saldırınlara şu mektubu yollamış, dergide de yayınlanmıştı: «...pederim Sarıyer'da Hüseyin ağa mahallesinde 38 numaralı hânedâ mukim, piyâde binbaşılığında mülteklâit Ömer Şevki Efendidir. Kendisi bir kelime Çerkesce bilmez Kafkasyalı bir Türk'tür...» (bu konuda bk. 19 sayılı ara bölüm. «Edebiyat Çevrelerinde Dedikodular» vs.). 1918-1920 sıralarında, yıkılış günlerinde ortaya atılan, tartışma konusu yapılan bu iddialardan sonra, Ali Cânîp de zaman zaman onun babasının «Kafkasyalı hâlis bir Türk» olduğunu «bir kelime çerkesçe bilmediğini» söylemek gereğini duymuştu. Onu izliyen başka yazarlar da sonraları babasının, «Kafkasyalı, Dağıstanlı», ya da «Kafkas Türklerinden» olduğunu belirtmek istediler. Bütün bunlara karşılık, başka yazarlar ve tîlim yolunda titîz davranmak, politik ve ideolojik düşüncelerin tesirlerinin dışında kalma iddiasında olanlarla, Kafkasyadaki eski yurtlarının hâlâ özelemini çeken Çerkesler de, Ömer Seyfettin'in babasının Çerkesliğini iddiâ ve iftîhârla belirtmekte direndiler. Böylece Ömer Seyfettin'in babasının kimliği üzerinde düşünce ileri sürünlere şu dört grupta tophiyabiliyoruz:

A. Çerkes olduğunu söyleyenler grubu:

Ibn-al Emin Mahmut Kemal Bey, Son Asır Türk Şâirleri. - İstanbul: 1930 - 1942, s. 1308 - 11.

Ismail Habîp, Teceddüt Edebiyatı Tarihi. - İstanbul: 1925, s. 637.

Melâhât Hüseyin, Ömer Seyfettin - Hayatı ve Eserleri. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. Türkoloji zümresi tezleri, No: 442.

Dr. Vasfî Güsar, Bu da mı fırsat? (Yeni Kafkasya Dergisi, yıl 5, sayı: 25 (49), ocak-şubat 1961). Üstelik burada Ömer Şevki Bey'in kabilesi «Hatko» olarak gösterilmektedir.

B. Kafkasyalı olduğunu söyleyenler grubu:

Kâmil Kural, Ömer Seyfettin - Hayatı ve Eserleri. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. Türkoloji zümresi tezleri, No: 177. 1949/50.

C. Dağıstanlı olduğunu söyleyenler grubu:

Ömer Seyfettin'in ablası Güzide Hanım, babasının Dağıstanlı olduğunu iddiâ etmektedir.

M. Türker Acaroğlu, Şâirler ve Yazarlar - Hayatları ve Eserleri. İnkîlâp Kt. - İstanbul: 1963, s. 133.

Hikmet Dizdaroğlu, Ömer Seyfettin. Türk Dil Kurumu Y. - Ankara: 1964, s. 7.

D. Kafkasyalı hâlis Türk olduğunu iddiâ edenler grubu:

Ali Cânîp Yöntem, Ömer Seyfettin (Aylık Ansiklopedi, No 12, nisan 1945).

Ali Cânîp Yöntem, Ömer Seyfettin. Remzi Kt. - İstanbul: 1947, s. 8.

Hilmi Yücebaş, Ömer Seyfettin. Hayatı - Hatıraları - Şiirleri. - İstanbul: 1960, s. 2.

Kemal Özer, Turistik Gönen ve Ömer Seyfettin. - Bandırma: 1962, s. 35.

- 6) Dr. Vasfî Güsar'ın Mektubu: 19.12.1967.

7) Kâmil Kural, Ömer Seyfettin ve Hikâyeciliği (İstanbul Üniversitesi - Edebiyat Fakültesi - Edebiyat Bölümü Tezleri, No: 177, 1949 - 50.) Ömer Şevki Bey'in âilesi üzerindeki bu bilgiler, ilk olarak bu mezûniyet tezinde görülmekte, yazarı tarafından kaynak gösterilmemektedir.

- 8) Ömer Şevki Bey'in büyük kızı, Ömer Seyfettin'in ablası Güzide Hanım, 1953 yılı kasımında yaptığım soruşturmada «Oradakil çiftlik eniştemizin kardeşinindi. Halil Bey'in çiftliğidir. Eniştemiz de Hüseyin Paşanın kardeşidir. Ömer, çiftlikte değil, Gönen'deki evimizde doğdu. Yazları çiftliğe gider, kalırdık. Ömer'in hikâyelerinde anlattığı gibiydi» diyordu. 1964 yılı yazında Gönen ve dolaylarında yaptığım araştırmada Ömer Seyfettin'le ilgili bilgileri soruştururken, bu köye de uğramışım. Halil Bey, çiftliği oraya yerleşen Kafkasya göçmenlerine satmış, çekilmiş. Ne Ömer'i, ne de babasını tanıyan, hatırlıyan kimse kalmamıştı.
- 9) Ruşen Eşref, Diyorlar ki. Edebi anket. Kanaat Kt. - İstanbul: 1338/1918, s. 242.
- 10) Ömer Seyfettin'in annesi (Fatma Hanım) üzerindeki bilgileri, ablası Güzide Hanım'dan, Ali Cânîp'in bu konuda yazdıklarından, Ömer Seyfettin'in biyografik hikâyelerinden derledim. Herde bunlar yerleri geldikçe gösterilecektir. Fatma Hanım üzerinde daha etraflı bilgiler için 3. sayılı arabölümüne bakınız.
- 11) Gönen devresindeki hayatını yansıtan, anı defterinden çıkarılmış notlara dayanan hikâyelerinden biri de, İzmir - Kuşadası dolaylarındaki aylıklık günlerinde yazdığı ve yayınladığı (1904) «İlk Namaz» adındaki hikâyesini, son yıllara kadar bulunup toplu eserlerine alınmamış iken, ilk olarak bulmuş ve yeniden yayınlamışım (Ömer Seyfettin'in Toplu Eserleri: 9. «Mahcupluk İmtihanı», s. 89-95. 1963). Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin toplu eser düzeninde ilk yayınladıkları sırada bu hikâyenin o günlerin modası olan «İlâklik» ilkesine uymadığı düşünülerek kitaplarına alınmadığını sanıyorum. Onun başka hikâyelerinde de bu «İlâkleştirme tuvaleti» yapılmıştı. Ömer Seyfettin, bu biyografya hikâyesini İzmir'deyken yayınlamıştı (Musavver Eşref, Sene 1, adet 26, 3 Eylül 1325/1904).
- 12) Sebülürreşat, cilt: 15, adet: 377, 31 teşrinievvel 1337/1918.
- 13) Ömer Seyfettin İzmir'de bulunduğu sırada, ana tarafından akrabalarından dayısı Faik Paşa'nın İzmir Askeri Hastahanesi baştabibi olarak orada bulunduğunu öğreniyoruz. Bunu, yakın arkadaşı Aka Gündüz ve ablası Güzide Hanım söylemişlerdi.
- 14) Nüzhet Hâşim, Millî Edebiyata Doğru. Birinci cilt: Şairler Kısmı. Cemiyet Kütüphanesi. - İstanbul: 1918, s. 85.
- 15) «Karalar Çiftliği», bu günkü adile «Karalar Köyü», Gönen ka-

sabası çevresindeki on Çerkes köyünden biridir. Bunlardan başka Gönen dolaylarında 3-5 haneli iskân şekilleriyle, birer mahalleli Çerkes olan köyler de bulunmaktadır. Bu köylerde, Çerkes göçmenleriyle iskân edildiği günlerden başlayarak, toprağa bağlı sürekli bir yerleşik düzen kurulamamış, köyler, çiftlikler, bahçeler ve tarlalar dumadan el değiştirmiştir. Cumhuriyet'ten önce askerlik ve saray ile, Cumhuriyet'ten sonra da büyük şehirlere göç yolu ile bu köylerin halkı durmadan yenilenmiş, gide gide törelerini ve eski anılarını unutmuşlardır. «Karalar Köyü»nün hangi Çerkes kabilelerinden kurulduğunu, Abdülhamit II. nin anabığı Perestu Rahim Sultan'ın iyiliklerini hatırlıyan bir kaç kişi kalmıştı. Vâlde Sultan'ın yaptırdığı câminin 1306 (1888) tarihli kitabesinin ilk satırlarında şunlar okunuyor:

Bu şöyle bir mübarek câmi-i Çerkes köydür-kim,
Girüp taât edenler nâil-i feyz-i hüda oldu.
Perestu Rahime Sultan-ı Alişânın emrile,
Binüçyüz altı tarihinde bu mesçit binâ oldu.

«Karalar Köyü»nü iskân eden âlelerin şu kabilelerden geldikleri söylenmektedir: Şaonde - Şapsıh - Gogen - Kertsin - Ubuh.

«Kaşağı» hikâyesinde adı geçen «Dadaruh»un Çerkes olduğunu, Ömer Seyfettin, hikâyenin ilk yayın yerinde belirttiği hâlde, bu satır sonraki baskılarında çıkarılmıştı (Ömer Seyfettin Külliyyatı: 7. Beyazlâle. 1938). Bu ad, Çerkeslerde gelinlerin, erkek çocuklarının ve koca tarafındaki erkeklerin adlarını söylemeleri ayıp olduğundan, taktıkları bir çeşit benzetme adlarıdır: «Dadaruh», «Paçuh», «Celluh» (gürbüz çocuk). Bu adlar sonradan yayılarak, asıl adı unutturur.

- 15) Gönen'deki mutlu çocukluk günlerini yansıtan «İlk Namaz» (Toplu eserleri: cilt 9. 1963), «And» (cilt 9. 1963), ve «Kaşağı» (cilt 9. 1963) adlarındaki üç hikâyesinden başka «Doğduğum Yer» adını taşıyan bir şiiri, ondaki Gönen özlemini açığa vuruyor; toplu eserlerindeki en güzel parçalar olarak seviliyor. Hakkı Tarık Us, buna çok önceleri işaret etmişti (Kurun gazetesi, Ömer Seyfettin özel sayısı. 6 mart 1938). 1943 yılında Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde belirttiği Gönen realitesini, tasvir edilen yerleri, adları geçen kişileri ve olayları yerinde inceleyen Enver Naci Gökşen de buna dikkatli çekmişti (Ömer Seyfettin'de Gönen Realitesi. Kovan dergisi. İzmir, sayı: 2. Eylül 1943).

- 17) Ömer Seyfettin, *And* (Genç Kalemler, Selânik, sayı: 19, 1327/1911).
- 18) 17/18 mart 1953 gecesindeki depremde, Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde anlattığı «Çarşı Camii» ve ona bitişik olan mahalle okulu yıkılıp ortadan kalktığı gibi, aslında Karadenizli bir dul kadın olan Abil Ana'nın malı olan evin de yıkıldığını, büyük bir bahçe içindeki bir kaç binanın mirasçılar arasında pay edildiğini, şimdi (1964) Gönen'de avukat Rafet Eulut'a âit olan ve «Ömer Seyfettin'in doğduğu ev» diye anma törenlerinde gösterilen yapının, Abil Ana'nın mirasçılarında eski belediye reisi Hüseyin Dural'a geçtiğini, 20 yıl önce yapılan bu evi (1944), 15 yıl önce (1949) belediye reisinden avukatın satın aldığını, aslında, Ömer Seyfettin'in, yıkılıp sonradan yapılan bu yapıda değil, yanda kalan ve hâlen yıkılmış bulunan bir evde doğmuş olduğu söylenmektedir. Görülüyor ki, Ömer Seyfettin'in doğduğu ev, okuduğu mahalle okulu, sözünü ettiği «Çarşı Camii» artık mevcut değildir. Bütün bunlardan geriye Hakkı Tarık Us'un 1925 de çektiği ve gazetesinde yayınladığı iki fotoğraf kalmıştır (bk.: bölüm 2).
- 19) Hakkı Tarık Us, *Kurum* gazetesi, Ömer Seyfettin özel sayısı, 6 mart 1938.
- 20) «Kaşığı» ve «And» hikâyelerinde anlatılan çocukluk günlerinin tasvirine bakılırsa, Ömer Seyfettin'in Gönen'den on yaşından önce ayrıldığı görülmektedir. Hakkı Tarık Us'un burada anlattığı olay, Ömer yedi yaşlarında, 1891 sıralarında geçmiş olmalıdır. H. T. Us da aynı yaş tahmininde bulunuyor. Diğer ifâdeler ve belgeler de bu tarihi gösteriyor.
- 21) Enver Naci Gökşen, *Ömer Seyfettin'de Gönen Realitesi* (Kovan dergisi, İzmir, Sayı: 2, Eylül 1943).
- 22) Hakkı Tarık Us'un kapı yanından çektiği, buraya da (bölüm 2) aldığımız resimde, Ömer Seyfettin'in çocukluk muhayyemesine yerleşen «karanlık pencereyi büyük, toprak rengindeki binâ» görülmektedir.
- 23) Burada sözü edilen Bayramiç, bugünkü Çanakkale vilâyetine bağlı Bayramiç değil, Gönen'den Manyas'a giden yol üzerine düşen bir köydür.
- 24) Enver Naci Gökşen, göst. yer.
- 25) Enver Naci Gökşen, göst. yer.
- 26) Enver Naci Gökşen ve benim yerinde yaptığımız araştırmalar.

ŞEHİRLER ve OKULLAR

«Mektepte iken o kadar mesut idim ki... Dersler, oyunlar, sonra gevezelikler, sonra jimnastik!... Bir gün gözlerim ağrıdı. Pederimin yanına 'Hiç kitap okumayacaksın!' tenbihi ile tebdihavaya gönderildim.»

(«Eşref» dergisindeki bir yazısından. İzmir, 23 ağs. 1909)

özel okulların öncüsü sayılabilecektir. 1908 devriminden sonralara, Birinci Dünya Savaşı'nın bitimine kadar yaşayan bu okula küçük Ömer'i verdiklerine göre, babası taşrada dolaştığı sıralarda çocuğun öğrenim durumunun pek iyi gitmediği, buna kesin bir çâre olmak üzere, artık İstanbul'a, bir okula vermek üzere annesi tarafından alınıp getirildiği, çağına göre modern sayılabilecek bu okulu seçtikleri anlaşılmaktadır.

Ömer Seyfettin, çocukluğunda bir süre okuduğu bu okulu, daha sonraları «Açık Hava Mektebi» adındaki hikâyesinde tasvir edecektir:²

«..burası eski bir konaktı. Dört yüksek duvar arasında, gayet rutûbetli, dar, çukur bir bahçenin içindeydi. En üst kattan bile duvarların öbür tarafı gözükmezdi... Mal sâhibi, bahçenin duvarlarını yapan ustaya, mütemâliyen 'içerisini kargalar bile görmesin!' demişti. Şimdi uçan kargalar değil, hatta kenarlarına konan serçeler bile içerisini görmüyorlar, bostan kuyusu zannederek kaçıyorlardı...»

Bu okula gidip gelirken, Fatma Hanım'la küçük Ömer'in. Aksaray civarında bir yerlerde, belki de bir aralık, Ömer Seyfettin'in nüfûs kaydının bulunduğu Koca Mustafapaşa'da, ana tarafından büyük babasının evinde oturduklarını, ablasının sözlerinden olduğu kadar yarım kalmış bir romanın müsveddelerinden de anlamaktayız:³

«Sultanlığın Sonu»

«Bekârlık sultanlıktır!»
Erkeklerin
meseli

I

Sultanlığın Başı

«Büyük Zelezele», İstanbul'u altüst etmişti!⁴ Eski duvarlar yıkılmış, çürük çatılar çökmüş, Sancaktar Hayrettin

mahallesile üstündeki Çınar mahalleciği sanki birdenbire asırların ağırlığı altında ezilen vahşi bir hârâbe hâlini almıştı. Hekimoğlu Alipaşa Câmî'nin avlusundan Kocamustafapaşa câddesine inen ince yolun duvarları da onbeş gün evvelki korkunç sarsıntıya dayanamamıştı. Gelip geçenler taş yığınlarının üstünden aşırıyordular. Çınar'ın en büyük, en sağlam evi, Câmî sokağından çıktıktan sonra sağa dönünce, yine sağa ilk gelen çıkmanın köşesine kadar uzayan ahşap binaydı. Şimdi yerinde yeller esen, şimdi yerinde havuzlu virân bir arsa, bir baldıran tarlası kalan bu ev, Kaymakam Mehmet Bey isminde, çoktan ölmüş bir adamındı. O vakit, içinde bu kaymakamın, kocası dışarıda zâbit olan kızıyla yedi sekiz yaşındaki bir torunu otururdu.⁵

Merhum Mehmet Bey, Ankara'lıydı. Gençken memleketinde debşetti hırçınlıklar yaptığı için, hükûmet, onu İstanbul'a sürmüş, zorla asker yapmıştı. Bu hırçın Anadolu çocuğu, okumuş, yazmış, zâbit olmuş, Kırm Muharebesi'nde büyük yararlıklar göstererek yaralanmış, nihâyet Hezargrad'taki küherçile fabrikasına müdür olmuştu. Rus Muharebesi'ne girdi, fakat sulhtan sonra o kadar ihtiyarlamıştı ki... Artık gözleri görmüyordu.⁶ İstirabât için İstanbul'a gelmiş, bu konağı alıp yerleşmişti. Vakâ' binâ o vakite göre yeni bir üslûpla yapılmıştı. Lâkin mahalle halkı, câmî yolunun sağında ki konakta solundaki bu konağın vakti zamanıyla Hekimoğlu Ali Paşa'nın haremiyle selâmlığı olduğunu söylerlerdi. Gözleri görmiyen bu ak sakallı ihtiyar, az zamanda mahallenin babası oldu. Hiç evinden dışarı çıkmadığı hâlde her işi ona danışıyorlardı. Ziyâretö gelenleri seslerinden tanırdı. Çok dünya görmüş, nikbin bir zâttı. Ölünce bütün mahalle ağladı. Kazandığı hüürmet konakla birlikte kızına mirâs kaldı. Fatma Hanım, sanki Çınar'ın kraliçesi olmuştu. İmam, muhtar, bekçi her ân emrine âmâdeydi. Kadın komşularından başka, erkekler bile, bayramlarda filân kapıya gelir, hâlini, hatırını sorarlardı. Zelzele evleri yıkınca, Fatma Hanım, konağın büyük bahçesini bütün mahalleye açtı. Belki on âle keçelerden, kilimlerden çergelerini meyva ağaçlarının altlarına kurdular. Bahçe kapısıyla havuzun arasındaki düz meydana, sanki bir kabiyle reisiymiş gibi

Fatma Hanım'ın çadırı dikilmişti. Geceleri erkekler bir çergeye toplanıyorlar, kadınlar Fatma Hanım'ın çadırına doluyorlardı. Başka bir âlem başlanmıştı. Şehir hayatından, ev hayatından birdenbire bedeviliğe dönen bu insanlar, tabiâtin korkunç tehdidini unutacak kadar seviniyorlardı. Mahalle kahvesinde oturmak tehlikeli olduğu için erkekler pek dışarı çıkamazlardı. Fatma Hanım, bahçesindeki cemiyete «harem-selâmlık» teşkilâtını gâyet mahâretle tatbik etmişti. Yemek, içmek, iş, oturmak, toplanmak, uyku saatleri muayyendi. Sabahları erkenden erkekler işlerine gidiyorlardı. Öğleye kadar her âile kendi işiyle uğraşırdı. Öğleden sonra bir nöbet kadınlar toplanırlar, zelzele halında son duyulan havâdisleri müzâkere ederlerdi. Ealat'ta bir müneccim vardı ki, onun her dediği çıkardı. Meselâ:

— Çarşamba günü ikindi zamanı bir zelzele olacak! Derdi. Bu, bütün İstanbul'da inanılmaz bir çabuklukla yayılırdı. Bahçe halkı o saatte bahçenin ortasında küme olur, benizleri sararmış, nefesleri tıkanmış, müthiş sarsıntı beklerlerdi. Zelzele gelip geçti mi, yine neşe başlardı. Evlerin tenhâliğinden sonra, beklemeden gelen bu cemiyet, bu dernek hayatı çocukları bile değiştirmişti. Onlar da ayrıca toplanıyorlar, aralarında oyunlar icâd ediyorlardı.

Fatma Hanım'ın bahçesine göçen âilelerin içinde canca kazaya uğramış yalnız bir adam vardı: Sabri Bey! Henüz yirmibeş yirmialtı yaşına giren bu delikanlı mâllyede kâtipti. Çıkmaz sokağın küçük bir evinde ihtiyar anneciği ile oturuyordu. Zelzelenin akâbinde eve koşunca, anneciğinin ölüşünü bulmuştu. Doktorlar, «Kâlp hastalığı varmış!» dediler. Cenâzesi umumî felâket içinde tamam iki gün kaldırılamadı! Fatma Hanım, iste bu dâr-ı dünyada tek başına kalan Sabri Bey'i sokakta bırakamadı.

— Şimdi han yok, hamam yok, otel yok... Zavallı nerede yatacak?

Dedi. Ona da, bekârlığına bakmıyarak, bahçenin bir köşesinde küçük, minimini, bir kişilik bir çerge kurdurdu. Sabri Bey, yemeğini dışarıda yiyordu. Fakat kederinden rakıya başlamıştı. Bayağı zamanlarda, donuk, mahçup bir mizâç sahibi olan bu genç, yeni dadan-

dığı bu içki sâyesinde öyle hoş bir meşrep sahibi olmuştu ki!.. Gece toplanan erkekleri, anlattığı şeylerle gülmekten katıltıyordu. Saffet Bey-mahallenin ihtiyarlarından bişyidi- onu dinler, dinler:

— Aman yarabbi! Bu zelzele bize neler gösterdi! İçimizde böyle bir meddâh varmış da, hiçbirimizin haberi yokmuş!

Derdi.

Sabri, bir hafta içinde bahçeyi düğün yerine çevirdi. Anneciğinin ölümünü unutmuştu. Hatırlatanlara:

— Dünyaya kim kazık diyecek? Bu gün varsak, yarın yokuz!

Derdi. Son zamanlara kadar hiç münâsebette bulunmadığı mahallenin akşamcıları, şimdi en aziz arkadaşlarıydı. Bu akşamcılar yedi kişiydi.

Reisleri Sâip Bey, Serasker Kapısı kâtiplerinden, otuzbeşlik, şişman, kumral bir zâttı. Nihat Bey'le Hamdi Efendi, Evkaf'a giderlerdi. Hüsnü Efendi, yağ tülecariydi. Ali Usta, yapı kalfasıydı. Rıdvan, mahallenin yorgancısıydı. Arap Sâlih, hem mahallenin yamacısı, hem de Fatma Hanım'ın uşağıydı. Konağın altındaki dükkânların birinde bedâvâ otururdu. Mezo tertibatını yapan, Samatya'da «Gümüş Halkalı» meyhânesinin üstünde arkadaşlarına herşeyi vaktinde hazırlayan bu ağamdı. Onun rakı parasını ârifâne ile bu akşamcılar öderlerdi.

Zelzeleden iki gün sonra, sevgili annesinin ölümüyle deli gibi olan Sabri'yi, «Gümüş Halkalı»ya, işte bu Arap getirmişti. Mavi boyalı, eski, kârgir binâya, o:

— Ya zelzele olursa!

Diye girmekten ürkünce:

— Meyhâneyi zelzele filân yıkamaz. Burası pirden duâ almıştır! dedi. Hakikaten enkaz altında kalmak korkusuyla ahşap evlerde oturamıyan sarhoşlar, bu büyük, köhne sakafın altında toplanmaktan hiç korkmuyorlardı. Sâip Bey, Sabri'yi görünce:

— Bize yeni bir arkadaş hâ...

Diye bağırıldı.

— Bir akşamlık!

— Yarın kendi gelir...

Yalnız Yorgancı Rıdvan sevinmedi:

— Ulan Arap! Sen sayımızı bozuyorsun! Şimdi se-
kiz olduk! Ya bu uğursuz gelirse!

Dedi.

— Adam sen de...

— Adam sen de...

O akşam saat üçe kadar içtiler. Ertesi sabah Sab-
ri:

— Dünya varmış! Şimdi bir yaşına girdim!

Dedi. Kafaları tütsüledikten sonra yıkık duvarlar arasın-
da, fenersiz sokaklardan bahçeye dönüş, hakikaten pek
alaylı oluyordu. Sabri'nin sesi de güzeldi. Tam Sancak-
tar Yokusu'na gelinceye kadar okurdu. Bahçeye sessiz-
ce girerler, herkes yemeğini yedikten sonra Saffet Bey'-
in yanına giderlerdi. Bu toplantılar bazan gece yarısını
geçiyordu. Birdenbire müzâca değişen Sabri'yi kadınlardan
bile tanımayan kalmadı. Zengin bir dayısı, onu, Ga-
latasaray Sultânisi'nde okutmuştu. Fakat mektebi ta-
mamlamamıştı. Yine bir dayısının tanıdığı bir paşa, onu,
yedi yüz kuruş maaşla müliyyeye koymuştu. Mektepte
iken derslerden ziyâde tiyatroya heves etmişti. Manak-
yan'ın, Hamdi'nin, Abdi'nin taklitlerini yapıyor, bütün
hayvanların seslerini taklit edebiliyordu. Hele havlama-
ğa başladı mı, bütün mahallenin köpekleri bahçenin et-
rafına toplanır, uluyarak içeri girmeğe kalkarlardı.

Fatma Hanım:

— Zavallının felâketi büyük! Dâri dünyâda kimsesi
kalmadı, ne yapacağını bilmiyor!

Der, Sabri'nin coşkuluğunu hoş görürdü. Saat bire gel-
di mi, kadın, erkek, çoluk çocuk, bütün bahçe halkı Sab-
ri Bey'i beklerlerdi. Mehtap da çıkmıştı. Sabri, rafının
neşesiyle, her gece başka bir eğlence çıkarırdı. Fatma
Hanım'ın bahçesinde eğlenildiğini duyan diğer virâne
sâkinleri de, akşamları müsâfirliğe gelmeğe başladılar.
Bedevilik, azıcık tesettür hırsmı gevşetmişti. Kadınlarla
erkekler, birbirleriyle konuşabiliyorlardı. Meselâ Sabri'-
nin bulunduğu çergenin etrafına, onu dinlemek için genç
kadınlar, kızlar, hafif birer baş örtüsüyle gelip oturmak
cesâretini gösteriyorlardı.»

Ömer Seyfettin'in çocukluk günlerinin bir bölümünü ay-
dınlatan bu roman parçasını, arkadaşları Ali Câmip, kitabının

örnekler bölümünde yayınlamıştı. Anı defterinden öğrendi-
ğimize göre, yazar, bu eserini ölümüne yakın günlerde yaz-
mağa başlamış, bazı nedenler yüzünden yarım bırakmıştı.⁹
Ali Câmip'in yayınladığı bu parça, «Bekârlık Sultanlıktır»
romanının girişinden alınmış olacak ki, «Sultanlığın Başı»
başlığını taşıyor. Ömer Seyfettin, yukarıya aldığımız bu ya-
zısında, 8 yaşlarında, daha ilkokulu bitirmeden, babası İne-
bolu, ya da Ayancık'a tâyinedildiği sırada annesile birlikte
İstanbul'a okula verilmek üzere getirildiği bir devreyi tasvir
ediyor. Bu sırada dedesinin Kocamustafapaşa'daki konağın-
da oturduklarını ablası Güzide Hanım'dan da dinlemiştim.¹⁰
Yazarın çocukluk günlerinin şimdiye kadar kapalı kalmış
bir bölümünü, bu roman parçasının özelliklerini anladıktan
sonra daha iyi tasvir edebiliyoruz. Bu roman parçası, ölü-
münden az önce yazılmış olmakla birlikte, anlattığı devir ba-
kımından 1310/1894 yılına değinmektedir. Ömer Seyfettin,
o sıralarda sekiz, on yaşlarındaydı, belki de iki yıldır İstan-
bul'daydılar, Yusufpaşa'daki özel ilkokula devam ediyordu.
Başka hikâyelerinde de görüldüğü gibi, Ömer Seyfettin'in
bu roman parçası da, anı defterindeki notlarına dayanmak-
tadır. Buraya alınan roman parçasında verilen yer isimleri
«Sancaktar Hayrettin Mahallesi», onun üst yanındaki «Çınar
Mahallesi», «Hekimoğlu Ali Paşa Câmii», bu camiin avlu-
sundan «Koca Mustafa Paşa caddesine inen iki yanı duvarlı
ince yol», bugün bile hâlâ eski adlarla yerlerinde duruyor.
«Büyük Hareket» diye ün salan o eski depremi hatırlayan
yaşlılar, çıkmaz sokağın başındaki konağın yerini gösteri-
yorlar. Ömer Seyfettin, çevreyi tasvir ederken ana yönün-
den dedesi Kaymakam Mehmet Bey'in konağını şöyle belir-
liyor:

«Çınar'ın en büyük, en sağlam evi, câmi sokağından çık-
tıktan sonra sağa dönünce, yine sağa ilk gelen çıkmazın
köşesine kadar uzayan ahşap binaydı. Şimdi yerinde yel-
ler esen, şimdi yerinde havuzlu virân bir arsa, bir bal-
dıran tarlası kalan bu ev...»

Ömer Seyfettin, «...bu evin içinde, kocası dışarıda zâbit olan kızı ile yedi sekiz yaşında bir torunu otururdu» derken doğrudan doğruya kendisinden, annesi Fatma Hanım'dan o sırada Ayancık, ya da İnebolu'ya nakledilmiş bulunan babası Ömer Şevki Bey'den söz etmekteydi.

Yine bu parçayı yazarken çoktan ölmüş bulunan dedesi Ankaralı kaymakam Mehmet Bey üzerinde de kısaca şu bilgileri veriyordu:

«Merhum Mehmet Bey Ankaralıydı. Gençken memleketinde deşetli harçlıklar yaptığı için hükümet onu İstanbul'a sürmüştü, zorla asker yapmıştı. Bu harçın Anadolu çocuğu, okumuş, yazmış, zâbit olmuş, Kırım Muharebesi'nde büyük yararlıklar göstererek yaralanmış, nihayet Hezargrat'taki köherçite fabrikasına müdür olmuştu. Rus Muharebesi'ne girdi. Fakat sulhtan sonra o kadar ihtiyarlanmıştı ki... Artık gözleri görmüyordu. İstirahât için İstanbul'a gelmiş, bu konağı alıp yerleşmişti... Gözleri görmiyen bu ak sakallı ihtiyar, az zamanda mahallenin babası oldu. Hiç evinden çıkmadığı hâlde, her işi ona danışarlardı. Ziyârete gelenleri seslerinden tanırdı. Çok dünya görmüş, nikbin bir zattı...»

Yine bu roman parçasında, onun, annesi Fatma Hanım'ın kişiliği üzerinde anlattıkları, «İlk Namaz» hikâyesindeki tasvirini tamamlamaktadır.¹¹ Buradaki tasvire göre dedesinin kazandığı büyük saygı ölümünden sonra konakla birlikte anasına mirâs kalmıştı.

«...Fatma Hanım, sanki Çınar'ın kraliçesi olmuştu. İmam, muhtar, bekçi her ân emrine âmâdeydi. Kadın komşulardan başka erkekler bile bayramlarda kapıya gelir, hâlini, hatırını sorarlardı...»

Bu parçada anlatılan olayların geçtiği yerler, Hekimoğlu Ali Paşa Camii ve yolları bir yana bırakılırsa, eski şeklini değiştirmiş durumda, Samatya'daki «Gümüş Halkalı»

meyhânesi çoktan yıkılıp yerini küçük meyhânelere bırakmış. Abdülhamit II devrinde İstanbul'u bir gün içinde harabeye çeviren 1310 (1894) depremi, «Büyük Hareket» adı ile kitaplarda ve halkın belleğinde yer etmiş bir olaydı. Ömer Seyfettin'in, bu depremin, on yaşlarındayken kendi mahallesinde nasıl yaşandığını tasvir eden bu yazısı, onun çocukluk algılarının ne kadar güçlü olduğunu gösteren Gönen devresi hikâyelerini desteklemektedir. Burada anlatılanları, Çınar semtinin yaşlıları da, aynı çizgilerle bugün bile anlatmaktadır. Ömer Seyfettin'in, bu romana hazırlanırken yalnız kendi belleğine değil, belki de anası ve kız kardeşine başvurarak notlar aldığını da tahmin edebiliyoruz.

Küçük Ömer'in bu devredeki hayatı üzerinde, Ali Cânîp, şu fıkrayı anlatıyor:¹²

«...bir gün annesinin Kadıköy'deki akrabalarından birinin evine gitmişler. Bu Ailenin de bir çocuğu varmış. Ömer, bahçede beraber oynamak istemiş. Annesi, 'elbiseni kirletirsin' diye râzı olmamış. Ev sahipleri, kendi çocuklarının eskice bir elbisesini giydirmeyi teklif etmişler. Annesi, üstündeki elbiseyi çıkarırken, Ömer'in izzet-i nefsi pek bunalmış olmalı ki, 'Anneciğim, bilir misin ben seni neye benzetiyorum?' demiş. 'Neye?' cevabını alınca, 'çingene' demiş ve galibâ ağzına bir de küçük tokat yemiştir.»

Bu sıralarda Ömer Seyfettin on yaşlarındaydı. Erken gelişen onur duygusu ve kişiliğinin bu soy direnmelerine, hayatının her devresinde rastlayacağız.

Bir başka arkadaşı, belki de Hakkı Tarık Us, ölümünün 18. yıldönümü münasebetile «KURUN» gazetesinde «Ömer ve Cimnastik» adında bir yazı yazmış, onun İstanbul'daki bu okul devresine değinen bilgiler vermişti. Bu bilgiye göre, küçük Ömer'le annesinin, belki yaz mevsimlerinde, Kuşdili'nde akrabalarının yanında bir süre oturmuş olmaları gerekmektedir.¹³

Ömer Seyfettin'in çocukluk resimlerinden elimizde kalan en eskisi budur. 1893 yılında, 9 yaşlarındayken, Eyup Askeri Rüştiyesi'ne giderken, jimnastik ve canbazlığa merak sardığı günlerde alınan bir resim. Şimdiye kadar yayınlanmayan bu foto, kızı Güner Elgen'den alınmıştır. Arkasındaki damgaya göre «Yedikule»de çektirilmiştir.

«Ömer dokuz yaşlarındayken Kuşdill'nde oturuyorlardı. Meşhur bir hânende olan komşularının kendisinden biraz büyücek çocukları vardı. Bunlar, koca çayırın her tarafında perende atarlar, bir ramazan gecesi Şehzâdebaşı'nda Ömer'i pek teshir eden küçük canbaz çocuğu gibi elleri yerde yürürlerdi. Bir gün, Ömer de, onlardan, kendisine bu perende atmaya öğretmelerini istedi. En büyüklere 'Annen darılır belki..' diyordu. Ömer ısrâr etti. Sonunu kendi kaleminden dinleyiniz:

'İlk ders olmak üzere, en lâzımı olan belimin inhinâ kabiliyetini temine kalkıştılar. Bana sordular:

— Beliniz kırık mıdır?

Hiç böyle sual işitmemiştim. Mütehayyir:

— Hayır!

Dedim.

— Öyleyse kırılım!

Zavallı ben, onların ellerinde beş on dakika kıvrıldım, düzeltildim. Daba sonra muallime benziyen en büyükleri, küçük dizini benim nazik beleğime dayıyarak 'haydi!' kumandasını verdi. Diğer ikisi kalçalarımla omuzlarıma şiddetle bastılar. Belime e azmana kadar duymadığım, tasavvur edemediğim bir kütleme.. başladım ağalamaya. Onlar gâlibâ bu ameliyeyi benden evvel çok çocuk üzerinde tekrar etmişlerdi. Hiç göz yaşlarıma ehemmiyet vermiyerek:

— Sus, sus küçük bey, şimdi geçer, ağlama!

tesellisi ile beni terkederdiler. Ben de eve geldim ve belimin acısını, tekdir işitmek için, yavru bir kedi tahammülü ile sakladım. Bu ağır hakikaten geçti. Fakat mini mini insafsız hocalarının dediği gibi bir 'şimdi' zarfında değil, bir kaç haftada..'

Fakat Ömer yılmadı. Birbiri arkasına dört, beş perende atmaya kadar ilerledi. Verildiği hususi mektepte, fahri jimnastik hocasının önünde, evvelâ perende atmak, sonra etrafında elleriyle yürüyerek bir dâire yapmak suretile mahâretini gösterdi. İki yıl içinde muallim muâvini hâline geldi »

Burada sözü edilen özel okul, Ömer Seyfettin'in taşradan İstanbul'a getirildikten sonra ilk olarak verildiği Ak-saray-Yusufpaşa'daki «Mekteb-i Osmâni» olacaktır.

Oğlunu da kendisi gibi asker olarak yetiştirmek isteyen babası, belki de taşranın başıboş oyun dünyasından sonra, «Mekteb-i Osmanî»nin oldukça özgür ve modern usullerile de zaptedilemeyen, büyüdükçe de daha hareketli ve afacan bir duruma gelen çocuğu, bir yıl sonra oradan alarak (1893), Eyüp Sultan'daki «Baytar Rüştiyesi»ne yerleştirdi. Bu okul, 1884 de (1299), Eyüp Sultan'da, «İp-likhâne» denilen yapıda açılmıştı. Yatılı bölümünün dört şubesi vardı. Ömer'i, bu şubelerden yalnız subay çocuklarının alındığı «Sınıf-ı Mahsus»a almışlardı. Dört yıllık öğrenimi bitirenlerden eczacı ve baytar olmak isteyenler Kuleli'deki «Askeri Tıbbiye Mektebi»ne, «Sınıf-ı Mahsus»lular da Kuleli Askeri Lisesi'ne geçerlerdi.¹⁴

Bütün hayatı boyunca zaman zaman buluşarak birlikte yürüdüğü bir çok arkadaşlarıyla bu «Baytar Rüştiye»sinde tanıştı. Bu konuda Aka Gündüz, ölümünden önce bana şunları anlatmıştı:¹⁵

«Çocuktuk. Yunan Muharebesi oluyordu. Bizim gibi babaları askerde olan çocuklar için İplikhâne'de bir Sınıf-ı Mahsus açmışlar, bizi de oraya koydular. Ömer'le orada tanıştık. Ondan evvel kendisini tanımazdım. Yatılı mektep olduğu için devamlı arkadaşlığımız vardı. Zekâsındaki cevvaliyet dâba o zaman görülür, her gün dikkati celbeden yeni bir zekâ eseri göstermezse rahat edemezdi. Orijinal bir çocuktuk. O zamanlar arkadaşları arasında henüz 'komik' olmanın çerçevesini aşamamıştı. Mektepte hepimizin adımızdan başka bir de lakâbımız vardı. 'Ömer Kocamustafapaşa' derlerdi. Fakat bu onun künyesidir. Bu, memleketi, oturduğu mahalle adı olabilirdi. Ama Ömer'in ilk lakâbı 'Atlas Taşan'dır. Baba, anne, hemşire, hepsi okur bir aile oldukları için, mektebe her geldiğinde, beraberinde bir çok kitaplar getirirdi. Bir gün

beraberinde bir küçük atlas getirdi. Biz o zaman atlas nedir bilmezdik. Ne olduğunu sorduk. 'Atlas Taşan' deyince, Hulusi Matbaası'nın haritalarından başka birşey görmiyen bütün çocuklar bunu garip karşıladılar, ondan dolayıdır ki, lakâbı olarak kaldı. Ona 'Antipirin' adı da mektepte takılmıştır. Bir gün, Ömer, mektebe antipirin getirmiş. Biz, kimimiz Makedonya'dan, kimimiz Anadolu'dan gelme müflâzım, kolağası çocukları. O zamanlar bir 'acı ağaç'tan başka bir şey işitmemişiz. Ömer'in bütün hastalıklara ilâç diye getirdiği antipirin mektepte iyi karşılanmadı. Ömer'e bir ad taktik: Antipirin Ömer!. Fakat Ömer antipirinin baş ağrısına iyi geldiğini bize isbât etti. Zekâ gelişmelerine göre Ömer'in lakâbı değişiyordu: Deli, Şâir Ömer!...»

Onun küçük yaşlarında başlayan edebiyat merakının orta öğretimi sırasında da devâm ettiğini, yine Aka Gündüz'ün okul anılarından öğrenmekteyiz:¹⁶

«O zamanlar okumaktan ziyâde seyrederdik. O devrin edebi modası tiyatro idi. Öyle edebiyat dergileri filân takip edilmezdi. Manakyan'ın oyunlarına pek düşkündük. O nesil, ahlâken ve ruhen Manakyan'dan çok istifâde etmiştir. Sene nihâyetine bir ay kala dersler kesilirdi. Herkes şerbest çalışırdı. Eğlenceler, piyesler tertibederdik. 1312/1313 Yunan Muharebesi'nin akabinde idi. Kendisini (Ö. Seyfettin) gayet hırçın, afacan, çabuk konuşur, bir yerde duramaz sanırdı. Aklına geleni söylerdi, fakat şer çocuk değildi, herkese kendini sevdürirdi. İçimizde en iyi yazarlardan biriydi, piyes yazardı, beni de bu yola teşvik ederdi. Manakyan'dan örnek alırdı. Fakat sahneye çıkmazdı. Bu piyeste Paşa Kâzım (Kâzım Çanakale), Hakkı Şahap (Buruşuk) rol almışlardı.»

Burada söz konusu edilen «Manakyan Tiyatrosu», Ahmet Mithat Efendi'nin «Çerkes Özdenleri» adındaki oyunu için Saray'a jurnal verilmesi üzerine, Abdülhamit II. nin emrile Gedikpaşa'daki «Osmanlı Tiyatrosu»nun yıkılmasıyla, Şehzadebaşı'nda, sanatkârlardan bir kısmı ile Türkçe

oyunlar oynamağa başlayan Manakyan Efendi'nin «Osmanlı Dram Kumpanyası» olacaktır. O sırada İstanbul'da Türk dilinde tiyatro oynama işi yalnız bu kumpanyanın elinde kalmıştı. Türk yazarları arasındaki oyun yazma hareketi tam gelişme durumundayken birdenbire durmuştu. Manakyan Efendi ise, repertuvarını hep çeviri eserlerden seçiyordu. Aktör, rejisör, oyun yazarı olarak çalışan bu adam, çevirttiği eserleri istediği kılığa sokar, üzerinde düzeltmeler yapar, dilini de kendi melodram anlayışına uydururdu. Bizde ancak son yıllarda değiştirilebilen o şatafatlı ve acıklı tiyatro dilinin kurucusu da o idi. Onun repertuvarını genel olarak cinâî mâhiyette melodramlar teşkil ediyordu: «Paris Paçavraacıları», «İki Öksüz Kız», «Elmekçi Kadının Kont Evladı», «Câni Pederin Avukat Oğlu», «Metruk Yefimler», «Fazilet Mağlup Olur mu?». Çoğunun asıl yazarları kadar çevircileri de meçhul olan bu oyunları, o çağın gençleri büyük bir heyecanla seyrederdiler. Bu kumpanyanın çalışmaları ramazan aylarında çoğalırdı. Ahmet Mithat Efendi'nin fransızcadan çevirdiği «La Dame Aux Camelias» romanı da piyes hâline getirilip önce 1881 de «Gedikpaşa Tiyatrosu»nda, Manakyan idâresinde sahneye konulmuştu. Bu piyes sonra Şehzâdebaşı'nda da sık sık oynamıştı.¹⁷

«Eyup Baytar Rüstiyesi»nde bulunduğu sıralarda, Ömer Seyfettin'le arkadaşlarının da seyretmeğe gittikleri «Osmanlı Dram Kumpanyası»nın temsiller verdiği binâ o sırada çıkan bir yazıda şöyle tasvir ediliyor: (1892):¹⁸

«...tiyatronun hiç bir yerinden hava girecek bir delik bulunmadığından oyun sırasında içilen sigara dumanı insana ızdırap veriyor.

Osmanlı Tiyatrosu, memleketimizde tanınmış, öne geçmiş bir dram kumpanyasıdır; epey sene evvel teşekkül etmiştir; şimdiye kadar göze çarpacek bir terakki eseri göstermemesine esef edilir. Hele Manakyan Efen-

di'nin, romanı bozup tiyatro yapmaya düşkünlüğü, üstelik bu romanların çoğunu, bu gün Avrupa'da da aşağı tabakaya mahsus olan eserlerden seçmesi, hayret edilecek şeydir. Maksat ibret göstermek ise, o gibi oyunlardan ne gibi ibret alınır? Şurasını da inkâr etmiyeyim: Osmanlı Tiyatrosu'nda esas insanlık duygularına bağlı güzel oyunlar da vardır. Bunlardan biri 'Hakiki Nedâmet'tir. Kocasma ihânet eden bir kadının pişmanlığını tasvir eder. İnsanlık hayatı içinde, insanın varlığını titreten bir takım müthiş hakikatler de bu oyunda görülür. 'Dalila' da bunlardandır. Taştan bir kalbi melek yüzüyle örterek, masum gülümsemeleriyle bin türlü ümitler vaadeden kadınların genç kaptırlara karşı ne yaman bir kâtil olduklarını tasvir ediyor. 'Paris'te Bir Vaka' bundan aşağı değil. İşte bunlar hiç olmazsa insana bir damla gözyaşı düktürüyor.»

Eyup Askeri Rüstiyesi öğrencileri, evci çıktıkları hafta tatillerinde, Şehzâdebaşı'ndaki bu tiyatroya devâm ediyor, bu soy oyunları büyük bir hayranlıkla izliyorlardı.

Ömer Seyfettin'in annesile birlikte İstanbul'a gelişi, babasının Gönen'den Ayancık'a tayin edilmesinden sonra olmalıdır. O, «Falaka» hikâyesinde ilk izlenimlerine dayanarak, bir süre devam ettiği Ayancık'taki mahalle okulu tasvir ediyor. Ömer Seyfettin, bu kasabaya, Eyup Askeri Rüstiyesi'nde okurken, bir kere daha dönmüş olmalıdır. O sırada babası hâlâ Ayancık'ta bulunmaktaydı. Bu konudaki bilgileri İzmir'deyken, 1909 ağustosunda yazdığı bir yazısında buluyoruz:¹⁹

«Mektepte iken o kadar mesut idim ki... dersler, oyunlar, sonra gevezelikler, sonra jimnastik!... Bir gün gözlerim ağrıdı. Pederimin yanına 'Hiç kitap okumuyacaksınız!' tenbîhi ile tebdilhâvaya gönderildim. Orası tenhâ ve deniz kenarı idi. Her gün sâhilde, köpüklerle yıkanan temiz ve nâim çakullar üzerinde gezinirdim. Pek garip fikirler beni muzdarip etmeğe başladı. Hayatın boşluğunu, vâhiyet-i müteselsilesini muhâkemeye başlıyordum...»

Ömer Seyfettin'in, Eyup Sultan Askeri Baytar Rüstiyesi'ni, 1896 yılında bitirerek lise öğrenimine geçeceği sırada, Aka Gündüz'le birlikte, «Kuleli Askeri İdâdisi»ni istemiyerek, «Edirne Askeri İdâdisi»ne gittiklerini görüyoruz. Onunla aynı yılda mezun olan Aka Gündüz, şunları anlatıyor:²⁰

«O zaman 'Kuleli' iki kısımdı. Bir aristokrat kısım vardı. Orası zâdigân kısmı idi. Sınıf-ı Mahsus'tu. Ama bizim Eyup'taki 'Sınıf-ı Mahsus' gibi değil. Bir de 'Haylazlar' kısmı vardı. Birinci kısma giremezdik. İkinci kısım da bizim işimize gelmezdi. Edirne'yi daha câzip bulduk. Orası hem bir hudut şehriydi, hem de talebesi az ve sâkin bir mektepti. Diğer taraftan Edirneli talebelere nazaran biz daha görgülü idik. Velhâsıl ruhi bir süperyorite arzusu da işi karıştı. Önce Ömer Edirne'ye gitti. Ben, önce Kuleli'ye geçmişken, 'Ömer oradadır' diye, sonra ben de Edirne'ye gittim.»

Ömer Seyfettin'in Edirne Askeri İdâdisi'ndeki hayatına değinen bilgileri ancak kendi ağzından, bir ankete verdiği cevaplardan öğrenebiliyoruz. Bu bilgimizin en değerli yönü, onun edebî eğitiminin temelleri üzerinde durulmasındadır:²¹

«Daha çocukken evimizde bir çok divânlar vardı. Onları okuya okuya edebiyata heves ettim. Fakat eski edebiyatın çeşnisini, zevkini tattığımı iddiâ edemem. Çünkü bunun için başka bir ilim, başka bir tahsil ister. Pek genç iken gazeller filân da yazdım. Fakat tabii saçma şeylerdi. O vakitten aklımda 'Leylâ ile Meenun'lar kaldı. Demek, hakikatte yalnız onları anıyabiliyordum. Bugün artık 'edebiyat-ı atika'mıza hiç taraftar kalmadığı için, bu, bahse bile değmez sanırım. Divân Edebiyatı! İşte nihayet edebiyat tarihi için bir sâhâ! Daha fazlasına aklım ermez. Şinâsi'den sonraki edebiyata gelince: Kemal Bey'i çok sevdim. 'Evrâk-ı Perişân'dan sayfalar ezberledim. Bana 'hayâtiyet' veren, beni iyiye, doğruya, güze-

Edirne Askeri İdâdisi'ndeyken çektiği bir resim. 1315/1899 yılında çekilen bu resimde, onun, canlı, atılgan, şakrak kişülüğü iyice belli olmaktadır. Ömer Seyfettin o sıralarda 15 yaşındaydı.

le samimiyetle alâkadâr eden Kemal'dir sanıyorum. Ne yalan söyliyeyim, Hâmid'i pek o kadar anlamıyorum. Ekrem Bey'e gelince, Nejad'ı için yazdığı şeylere hâlâ bayılırım, ne müessir şeylerdir!...

Fikret!... İşte bana mükemmellik iştiyakını veren! İdâdiye mektebinde iken hep 'Rebâb'ı okuyordum. Halit Ziya, bizim ilk üstadımızdır. Ben bir gece hiç uyumamış, sabaha kadar 'Bir Ölü'nün Defteri'ni okumuştum...

Hüseyin Cahit bir tek roman yazmıştır: 'Hayâl İçinde', ama ne roman! Hayat olduğu gibi içinde... Nezh, hâlâ gözümün önündedir. Rauf'un 'Eylül'ü bizim edebiyatımızda emsâli bulunmayan bir eserdir. Yüksek, ulvi, mânevî, ruhl kadın aşkı! Hiç temâs yok. İdeal aşk! Aşkın hürmetten nasıl doğduğunu anlamak için bu romanı okunmalı. Her vakit söylerim. Yine de söylerim, eğer Fikret'le arkadaşları tabii lisanı kavrayabilseydiler, şüphesiz bizim ebedî idâsiklerimiz olurlardı. Çünkü aari edebiyatın tekniğini olduğu gibi kabul etmişlerdi.»

Görülüyor ki, Ömer Seyfettin, lise sıralarındayken, ilk edebiyat etkilerini Tanzimatçılarla Servet-i Fünûncularını okuyarak almıştı. «Edirne Askerî İdâdisi»ndeyken «Rebâb-ı Şikeste»yi elinden düşürmediğini, aynı devrin romancılarını beğenerek okuduğunu yukarıdaki ifâdesinde gördük. Milli Edebiyat dönemindeki tartışmalar ve bu akımın ortaya attığı düşünceler, bunların geniş yankıları, hemen yaygın bir inanç hâlinde, Ömer Seyfettin'in «Edebiyat-ı Cedit»cileri küçümsediği, onları sanatçı olarak beğenmediği kanısını yerleştirmiştir. Halbuki sonradan hangi akımlara katılmış olursa olsun, Ömer Seyfettin'in edebî eğitiminin temelinde, her zaman için çok güçlü bir «Edebiyat-ı Cedit» tabakası mevcut olmuştur. Okuldan ve sonra Harbiye'den çıktıktan sonra, önce İzmir'deki bazı uyanık çevrelerle, sonra da Balkan sınırlarında ihtilâlcî-nasyonalist komitacılarla, Selânik'teki devrimcilerle, sonunda da Ziya Gökalp'le temâs etmeseydi, bir kurmay subay olarak İstanbul'un seçkin aydınları arasında kalsaydı, onu hiç olmazsa «Ede-

Ömer Seyfettin'in Edirne Askerî İdâdisi'ni bitirdiği yıl (1899) çekilen bu fotoğraf şimdiye kadar yayınlanmamıştır. Yazar, o sıralarda 15 yaşındadır. Edebiyat merakı gelişmiş, «Servet-i Fünûn» yazarlarını hatmetmiş, okul çevresinde bir «şâir» olarak tanınmıştı. Bu fotoğraf, kızı Güner Elgen'den alınmıştır.

biyât-ı Cedide»cilerin genç kuşakları, belki de «Fecr-i Âti-ci»ler arasında bulacaktık. Ondaki bu «Edebiyât-ı Cedide» etkilerinin ne ölçüde güçlü ve köklü olduğunu, hayatının son günlerine kadar yazmaktan kendini alamadığı şiirleri açıkça gösterdiği kadar, hikâyeciliğinde de onların izinden gittiğini gösteren bir ilk devresi olmuştur.²²

Edirne Askeri İdâdisi'nde okurken, edebiyata karşı duyduğu merakın çoğaldığını, artık tiyatrolara gitmek imkâm da olmadığından, daha çok şiirle meşgul olduğunu görüyoruz. Bunda biraz da İstanbul'daki canlı eğlence hayatından, Kadıköyü'ndeki «kibar akraba» larının çevresinden uzak kalmanın verdiği boşluğun da etkileri olmalıdır. Aka Gündüz'ün bana anlattığına göre, şiir yazma denemelerinde kendisine bir süre hocalık da etmiş, ona aruzu öğretmişti.²³

«Ömer, Edirne'de edebiyatla meşgûl oluyordu. Ben arzu bilmezdim. Edirne'de bana arzu o öğretti. Hatta Tefik Filcret'in meşhur:

Sabâ eser, gusûn-ı ter,
Ki murg-i aşka lûnedir.

şiirle öğretti idi. Arzu öğrenmek için gayet pratik bir usûlü vardı. Kısa, uzun, açık ve kapalı heceler üzerine nokta ve çizgi koyardı. Sonradan bu usûl mektep kitaplarına kadar girdi.»

Bu hava içinde, Edirne İdâdisi'ni bitirdiği sırada onaltı yaşlarındayken edebiyât dergilerine manzumeler yolladığını da öğreniyoruz (1900). Belki de daha Eyup Askerî Rüştiyesi'nde okurlarken, Aka Gündüz gibi, o da ilk yazılarını o günlerde yayınlanan «Mecmua-i Edebiye»ye takma adlarla yollamıştı. Eyup Askerî Rüştiyesi'nde okurlarken, Aka Gündüz'ün ilk manzumelerini düzelten, onun edebiyât yolundaki heveslerini destekliyen, «milli zevkinin gelişmesine yardım» eden tarih öğretmeni ve duygulu şâir Hüseyin Hâşim'in etkisi altında kalan öğrencilerden biri de, belki Ömer Seyfettin'di.²⁴

Ömer Seyfettin'in yayınlanmış ilk yazısı «Yâd» adını taşıyan bir manzûmedir. Edirne Askerî İdâdisi'nden çıktığı yıl (1900), İstanbul'da çıkan «Mecmua-yı Edebiye»de yayınlanmıştı (cilt 1, no 16, 1 şubat 1316/14 şubat 1900).

1896-1900 yılları arasında dört yıllık orta öğrenim devresini bitiren Ömer Seyfettin, artık gelişmiş, istidârları iyice belirilmiş bir delikanlı olarak, İstanbul'a geliyor, «Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne» ye katılıyor.

3. «Şehirler ve Okullar» bölümünün dipnotları:

- 1) Osman Ergin, Türkiye Maarif Tarihi, cilt: 2. - İstanbul: 1940 s. 422/23.
- 2) «Açıkhava Mektebi» (Ömer Seyfettin'in Toplu Eserleri, Cilt: 8. Rafet Zaimler Y. 1963).
- 3) «Mekteb-i Harbiye'deki künyesi: «Üsteğmen Ömer oğlu Ömer Seyfettin / Kocamustafapaşa - 1299/1884. 28 şubat Gönen (Karaçay)». Bu olaylar sırasında Kocamustafapaşa'da oturdularını, yazarın ablası Güzide Hanım anlatmıştı. Burada verilen roman parçasının alındığı yer: Ali Cânîp Yöntem, Ömer Seyfettin. Hayatı ve eserleri. Muallim Ahmet Halit Kitabevi. - İstanbul: 1935, s. 176-183: «Sultanhânın Sonu» adındaki yarım kalmış romanından bir parça.
- 4) «Büyük Zلزele», ya da halk ağzında adlandırılan şekilde «Büyük Hareket» denilen deprem olayı, Abdülhamit II devrinde geçmişti (r. 1310/1894, 10 temmuz salı günü, saat 12,17 de). «Tercüman» gazetesinin ertesi günkü yayınına göre, deprem bir dakika kadar sürmüşse de, pek çok yıkıntılara ve ölümlere sebep olmuştur.
- 5) 1310/1894 yılında geçen bu olaylar sırasında, Ömer Seyfettin, kendisini 7-8 yaşlarında gösteriyor. Halbuki İstanbul'a gelişleri 1891 yılında olduğuna göre 11 yaşlarında bulunması gerekiyor.
- 6) «Kırım Savaşı» (1853-1856) ve «Rus Muharebesi» (1877-1878). Bu savaş halk arasında «93 Harbi» diye anılır.
- 7) «Gümüş Halkalı», İkinci Abdülhamit, bir dereceye kadar da Meşrutiyet yıllarında İstanbul'un Samatya semtinde namli meyhanelerden biriydi.

- 8) «Manakyan, Hamdi, Abdi», İkinci Abdülhamit devrinde Şehzadebaşı ve Gedikpaşa arasında çalışan ve ün salan oyuncular ve kumpanya sahipleriyd. Ömer Seyfettin'in tiyatro merakı çocukluğundan başlamış, ölümüne kadar sürmüştür. Bu bölümün sonlarına bakınız.
- 9) O sırada karısından ayrılmış, bizdeki bekâr yazarların düzensiz, yorucu hayatına yeniden dönmüş, savaş sonunun acı olayları karşısında bezginliği artmıştı. Bu kitabın 25 ve 26 sayılı ara-bölmülerinde bu konu üzerinde durulmuştur.
- 10) Güzide Hanım'la konuşmalar: İstanbul - Kadıköy, Kasım 1953.
- 11) Ömer Seyfettin'in Toplu Eserleri, cilt 9 (Rafet Zaimler y. 1963).
- 12) Ali Cânîp, İkinci Senei Devriye Vefatı Münasebetile Ömer Seyfettin (Yarın mecmuası. Yirmibirinci sayı, 9 mart 1338).
- 13) «Ömer ve Cimnastik» (Kurun gazetesi, 6 mart 1938). Hakkı Tarık Us, ta İzmir günlerinden başlayarak Ömer Seyfettin'le mektuplaşmak suretile ilişki kurmuş, sonradan da bunu sürdürmüştü. Burada «kendî kaleminden dinleyiniz» dediğine göre, yazarın çocukluğuna değinen bu bilgileri, belki de onun mektuplarından çıkarmıştı.
- 14) Suphi Edhem, Nevsâl-i Baytari. - İstanbul: 1330, s. 14.
- 15) 7 Ağustos 1953 de Aka Gündüz'ü, Ankara'da, Keçiören'deki evinde ziyaret etmiş, Ömer Seyfettin üzerindeki anılarını hatırlamıştım. Ağzında bu anıların bazı bölümlerini, o fırsat buldukça, çok kere Ömer Seyfettin'in ölüm yıldönümlerinde, çeşitli yerlerde kullanmıştı. Meselâ Eyup Baytar Rüştiyesi'ndeki anılarından bir bölümünü, yazar, Mecdi Sadreddin'e anlatmıştı («Akayı herkes tanıır, fakat hayatını...», Yeni Kitap, sene 2, sayı 13, mayıs 1928).
- 16) Aynı yer.
- 17) Refik Ahmet Sevengil, Türk Tiyatrosu Tarihi. Cilt III. Maarif Vekâleti. - İstanbul: 1961, s. 278-282.
- 18) Maarif Mecmuası. Cilt 2, sayı 36. 1308 (1892).
- 19) Ömer Seyfettin, Say ve Saadet (Haftalık İzmir gazetesinden naklen Eşref dergisi: Sene 1, adet 26. 23 ağustos 1909.)
- 20) Aka Gündüz'le konuşmalar: 7 Ağustos 1953, Keçiören - Ankara.

- 21) Ruşen Eşref, Diyorlar ki... - İstanbul: 1918, s. 241.
- 22) Bk.: Ömer Seyfettin'in Toplu Eserleri. Rafet Zâimler basım. cilt: 10, s. 148-186. daki manzume örnekleri ve ilk devre hikâyeleri. 1917 den önce yazılmış ve muhtelif dergilerde çıkmış hikâyeleri: Sondaki kronolojik listeye bakınız.
- 23) Aka Gündüzle Konuşmalar: 7 ağustos 1953, Keçiören - Ankara.
- 24) Hübnü Yücebaş, Bütün Cephelerle Aka Gündüz. - İstanbul: 1959, s. 5.

SAVAŞCI TÖRELER DÜNYASINDA

«— Aşkolsun Mustafa Rize, şimdi sen benden kuvvetlisin, beni döğdün. Herde dost olsak bile, ben seni mutlaka döğeceğim. Bu günden başlayarak da buna çalışacağım. Nasıl olsa seni adamakullu, fâizle döğeceğim, cancazım...»

Aka Gündüz'ün anılarından (7 ağustos 1953)

İSTANBUL - EDİRNE

(1892-1900)

Ömer Seyfettin 8-16 yaşlarında

3. Aksaray'da «Mekteb-i Osmâni» - Kocamustafapaşa'da
Dedesinin Evi - Eyüpsultan'da Askerî Baytar Rüştiyesi
- Edebiyat ve Tiyatro Merâkâ - Edirne'de Askerî İdâdi

Ömer Seyfettin'in daha yedi yaşındayken (1891), henüz ilk öğrenimini bitirmeden, Gönen'den ayrılarak babasıyla birlikte Ayancık'a gittiğini görmüştük. Anasile bir süre sonra İstanbul'a gelince, Ömer Seyfettin'in, İstanbul'da, Aksaray'da Yusufpaşa Yokuşu'ndaki «Mekteb-i Osmâni»ye verildiğini görüyoruz. Bahriyeli Hüseyin Avni Bey adında birisinin kurduğu bu özel okulun ilk ve orta bölümleri vardı. Yeni usûlde öğretim yapılır, yabancı dil olarak da Fransızca öğretilirdi. Kaynağını, 1876 da (1293) açılan «Medrese-i Hayriye»ye kadar çıkardıklarına göre, bizdeki

«Ömer'in Harbiye hayatı bir dönüm noktasıdır. Burada geçen bir hâdisenin, onun şahsiyetini göstermesi bakımından, büyük değeri vardır bence. Bedenen de çok canlı olan Ömer Seyfettin, Edirne Askeri İdâdisi'nin birinci sınıfına kadar çok afacan bir çocuk olduğu hâlde, hiç vukuât çıkarmamıştı. Burada çıkan bir olay, altı yıl sonra Harbiye'de neticelenecekti. Orada, Edirne İdâdisi'nin daha birinci sınıfındayken, mektebin kabadaylarından ve kuvvetli delikanlılarından, iri yarı, sivri fesi, yumurta ökçeli, bileği veşimli ve gerdanı gümüş muskallı bir Mustafa Rize vardı. Pehlivanlık da ederdi. Ömer'in kimseyi incitmiyen tath şakdabanlıkları vardır. Bunları anlamamış ve içerlemiş olacak ki, Ömer'in o sevimli, beyaz, çopur suratı budur diye bir tokat aşketti. Ömer, mukâbele etmek istedi. Fakat karşısındaki moydan vermedi. Bir tokat daha, derkten bir daha... Ömer, bir müddet düşündü, üç adım geri çekildi, herkes kendisine bakıyordu.

— Aşkolsun Mustafa Rize, şimdi sen benden kuvvetlisin, beni döğdün. Heride dost olsak bile, ben seni mutlakâ döveceğim. Bugünden başlayarak da buna çalışacağım. Nasıl olsa seni adamakıllı, fâzile döveceğim, cancağzım, dedi. Mustafa da dâhil, buna hepimiz gülmüştük. Ömer o günden başlayarak spora girişti. Fındık, üzüm yiyor, duş ve idmân yapıyor. Bir yıl sonra sporu tatbiki alanlara çevirdi. Hepimiz o vakayı unutmuştuk bile. Meselâ bakardı, etrafta kabadayı geçinen, eli ve ayağı iri kim varsa, yanına yanaşır, kemâl-i saffetle:

— Cancağzım, gel seninle döğüşellim.

Derdî, o gelmezse yeminler eder;

— Ben, seni döversen, vallâhi kimseye söylemem. Sen, beni döversen, istediğine söyle, cancağzım.

Diye teminât verirdi. Edirne Askeri Lisesi'nde bu hâl üç yıl devam etti. Sonra hep birlikte Harbiye'ye geçtiler. Mustafa Rize ile gâyet dosttular. O da arada geçen hâdiseyi çoktan unutmuştu. Ömer de artık sandav, gülle, barfiks, halter idmanlarına başlamıştı. Yine Harbiye'de bir gün, birinci sınıf kuvvetlilerden sayılan Horos Mustafa'yı kavgaya davet etti. Horoz Mustafa da kabul etti. Ve ilk hamlede tavuk gibi yerleer serildi.

Mustafa Rize ile döğüşe girmeden önce uzun müd-

det idmanını tecrübe etmişti. Harbiye Mektebi'nin iç avlusunun ortasında büyükle bir havuz vardır. Etrafta da dört köşe demir parmaklıklarla çevrilidir. Bahçe de bu parmaklıklarla bölümlere ayrılmıştır. Her bahçeyi bir sınıf tutar ve bakardı. Demir parmaklıkların uçları ezilmiş yaprak hâlindeydi. Ömer, bilek ve pençe idmanlarını burada yapardı. Bu parmaklıkların ucunu bir bu yana eğer, bir de öteki tarafa kıvrırır, kırardı. Kitap ve iskanbil kâğıtları ile de idmân yapardı. Elli ikilik bir iskambil destesini veya kalın bir kitabı bükerek ve yırtardı. 'Ne yapıyorsun?' diye sorunca da, hokkabazlık yaptığını iddia ederdi. Odun tartan çeki taşını yakalayınca yerden bir karış kaldırır, yedi sekiz adım götürürdü. Hiç unutmam, son idmanın Kâzım Köprülü üzerinde yapmıştı. O, bizden üstün sınıflardaydı. Harbiye'yi bitirip erkân-ı harp sınıfına geçince, birdenbire değişmişti. Hareketlerine bir kabadayılık, bir külhânilik gelmişti. Orada Âdet olmuyan kılıklara girdi. Kırmızı kuşak sarı. Bir omuzu aşağıda, bir omuzu yukarıda. Erkân-ı harp sınıfından bir kimse böyle hâller takınsın! Aralarında bir şey yok iken, bir gün, Ömer bunu yakaladı. Kâzım'ın sağ omuzu bir yanda, sol omuzu bir yanda, bir gezisi vardır. Harbiye'de bir döğüş geleneği vardı. Âdetâ boks maçı gibi. Ömer, buna döğüş teklif etti:

— Aramızda bir şey yok, ama seni son derece şiddetle döveceğime kanırım. Sebebi külhânbeylik, kabadayılık değil. Benim bir idealim vardır, sen bilmezsin. Ayrıca yüksek erkân-ı harp sınıfında bir külhânbeyi olmaz. Sana, bunu anlatmak istiyorum. Seni döversen, omuzların düşecek, o zaman erkân-ı harpligini anlayacaksın.

Kâzım, Manastır'dan gelmişti. Manastırlı arkadaşları teşvik ettiler.

— Sana bak, bir de Ömer'e bak, haydi! Dediler. Kâzım kaçtı. Ama kıyâfet ve tavırlarını da değiştirdi.

Edirne'de geçen olayın altınca senesiydi. Bir gün Ömer, Mustafa Rize'nin karşısına düdüldü:

— Mustafa Rize, vaktile sen beni haksız yere dövmüştün. Ben de sana söz vermiş, bir gün karşılaşacağız, demiştin. Sözümü tuttum, hatta o kadar tuttum ki, sen

bana az geleceksin. Güvendiğin iki arkadaşınla gel. Karşıma yalnız çıkma Mustafa'cığım. Çok fenâ yapacağım cancağızım.

Deyince, 3370 mevcutlu Harbiye içinde birinci safta gelen Mustafa, önce bunu şakaya aldı. Ömer'in tavrından ve sesinin tonundan işin ciddiyetini anlayınca, iki arkadaşile kavga yerine geldi. Biri ortu hâlli, öteki kuvvetliydi. Kavga, bodrum katında, erkân-ı hârp dershânelerinin altındaki teneffüşhânedeydi. Ömer çevikti. Üstüne hücum edilince, yere yıkılıyor, fakat yıkılması ile kalkması ve karşısındakinin kafasını çatlatması bir oluyordu. Ömer, yarım saat içinde üçünü de hurdahâş etti. Zâbitler haber almışlar. Başta dahiliye müdürü miralay Kalafat İbrahim Bey olduğu halde teneffüşhâneye işüstüler. Ömer'i dahiliye odasına, ötekileri de hastahâneye götürdüler. Amcam o zaman orada sertabipti. Hastahâne'de nöbetçi imiş. Biz de gittik. Ömer'in burnunun, kaşının kenarına, bir iki yerine hafifçe tentürdiyod sürdüler. Ötekilerin kafaları ise, ilâç, pamuk içerisinde idilmekte. İntihânlar için bu mühim bir mesele oldu. İntihânlara bir iki ay vardı. Ağustos ayındaydık. İkinci nâzir Rıza Paşa vardı. «Suyolcunun Rıza» derlerdi. Kabadayı bir adam. Bunları huzuruna çağırdı. Ömer'e sinirleniyor, ondan fazla da dayak yiyenlere sinirleniyor.

— Nasıl oldu da bu hâle geldiniz? Sonra şunun boynuna, bosuna bakın, bir de kendinize bakın. Diye bunlara çıkıştı. İçlerinden birisi.

— Efendim, elinde âlet-i cârihâ vardı. Dedi. Bizde sustalı, kol demiri (karyola), muştâ gibi şeyler vardı. Eğer bu tabakkuk ederse, Ömer, haklı bile olsa alaya çıkardı. Ömer:

— Elimde bir şey yoktu. Ben âlet-i cârihâ kullanmamı bilmem. Bunlar yalan söylemiyorlar. Fakat sersemlikten öyle görmüşlerdir.

Deyince, Rıza Paşa da:

— Elinde bir şey olmadığını nasıl isbât edersin? Baksana kafalarına!..

— Başüstüne, emir buyurun, huzurunuzda isbât edeyim Müsaâde buyurun, her yumruk atışta kafalarını bir yerinden patlatmazsam, o zaman 'âlet-i cârihâ' vardır dersiniz.

Dedi. Paşa durdu, sonra Kalafat'a dönerek sordu:

— Demir parmaklıkları kıran birisi vardı, Ömer KocamustaPaşa... bu Ömer, o mudur?

— Evet efendim, Şikrî Efendi Yenibahçe ile bu ikisi... Bir de Bağdatlı var.

— Ben onun cezasını çektim, paşam, şimdi artık kırımıyorum. Yalnız istirahat ederim, dâvânın esasını kaybetmiyelim, paşam, müsaâde buyurun da iddâmı isbât edeyim!

Diye atıldı Ömer. Rıza Paşa da güldü, nâzir olmasa, ne-redeyse 'Haydi yapınız bakalım!' diyecek. O zaman Mustafa Rıza atıldı:

— Hayır efendim, elinde bir şey yoktu, varunca yarıyordu.

Dedi. Rıza Paşa da:

— Sizin canınıza okurdum, ama bunun yumruğuna duâ ediniz. Zâten lüzümü kadar cezâlanmışsınız.

Dedi, bunları hapse attılar. Arkadan divân-ı harbe alacaklar. Ömer alaya çıkacak diye bekliyorduk. O zaman alayda yedi sene askerlik yapmak var. Hepimiz acıyorduk. Zirâ külhânbey çocuk değildi. Hoyet-i tahkikiyeden sonra divân-ı harbe çıkarırlardı. O sırada birdenbire Makedonya karıştı. Bundan dolayı 1310 luları 'sımf-ı müstâcele' diye imtihânsız mezûn ettiler. Onlar da yaka paça müllâzim oldular. Bu kavgadaki üç kişiden Mustafa ve Şevki, Balkan Harbi'nde kabadayıcısına şehit oldular... Her sene muntazaman sımf geçen, derslerde çok muvaffak olanlar sonradan hep entî püften çıktı. Ne orunda, ne de hayatta muvaffak olamadılar. Az çabşan, ama haşarı ve döğüşken olanlar bütün işleri yüklediler ve başardılar...»

Ruhunun ve kişiliğinin, sonradan hayatının bütün sıraylarına ve hikâyelerine de yansıyan ahlâk anlayışının, hangi yönde ve nasıl geliştiğini açıkça ortaya koyan bu olayı, ayrıca yorumlamak gerekli değil. Kültürü, edebî anlayışı, dünya görüşü, bazı davranışları, daha sonraki hayat basamaklarında yeni gelişmeler kaydetmekle birlikte, Ömer Seyfettin'in, ahlâk anlayışı ve davranışlarında, «Mek-

«Mekteb-i Harbiye-i Şâhânesi» den 9 ağustos 1319 (22 ağustos 1903) tarihinde mezun olmuş, çekilen kurada piyâde müllâzım-sânisi (asteğmen) rütbesiyle Kuşadası (İzmir) redif taburuna tâyin edilmişti. Bu seferi kıyafet, onun gelişmiş vücûdunu iyice meydana koymaktadır.

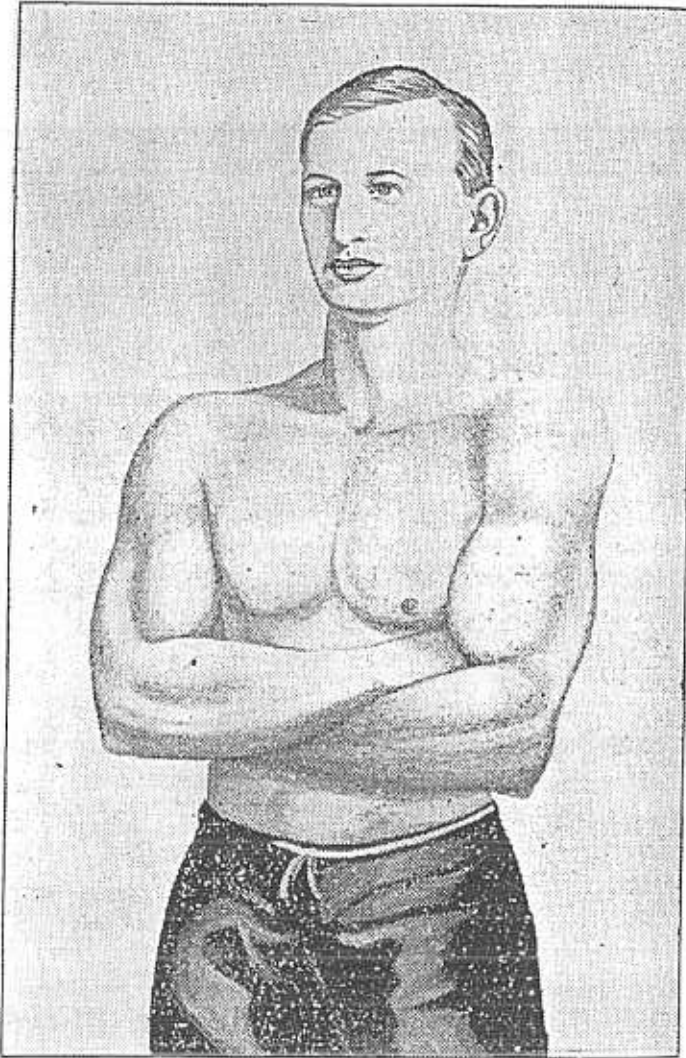
«Mekteb-i Harbiye»de bütün ana çizgileriyle beliren yönden hiç ayrılmıyacağı, hikâyelerinde tasvir ettiği kahramanlara da kendi «mert erkek» anlayışından bir çok çizgiler ve motifler katacağı aşağıdaki bölümlerde görülecektir.

Onun kişiliğinin bu gelişmeleri yanında, düşünce yapısının da gelişmekte olduğunu, bu konuda hikâyelerinde rastladığımız kayıtların gerçeklere uygunluğunu sorgulamalarımızdan anladık. Meselâ hikâyelerinden birindeki «cezâ kânunu hocası» üzerinde anlattıkları, gerçeklere de uygundur:

«Harbiye Mektebi'nin ikinci sınıfında cezâ kânunu okutan bir hocamız vardı. 'Faziletli olmak insanın elinde değildir, fakat kim isterse nâmuslu olabilir, bu ihtiyari bir şeydir' derdi. Onun fikrine, kim gizli yaptığı şeyi aleni yapıyormuş farzederek, cezâ kanunnâmesinin maddelerini hatırlarsa, nâmusuz olmasına imkân yoktu. Lâkin fazilet içerden gelen bir şeydi. Buna zorla sâhip olmağa çalışmak riyâkârlık olurdu.»

1319/1903 yıllarında Mekteb-i Harbiye'nin üç sınıfında okutulan derslerin listesinde, ikinci sınıfında okutulan bu «Cezâ Kanunnâme-i Hümayûnu» dersi de vardı. Onun hikâyelerindeki kâhramanların, hayatı boyunca da kendi davranışlarına yansıtıldığını gördüğümüz nâmus ve ahlâk anlayışının, hangi köklerden geldiği açıkça görülmektedir.

Onun «Mekteb-i Harbiye»de şekillenen ve gelişen kişiliğini belirten bir başka olay da, 3000 den aşkın öğrencisi bulunan okulda bir hafiye teşkilâtı kuran bakkallara karşı, Aka Gündüz ve sınıfının ileri gelenleriyle birleşerek düzenledikleri bir gösteri ve boykotaj hareketine öncülük etmiş olmasıdır. Bu hareketin başlıca liderlerinden olan Aka Gündüz, başka serkeşlikleri de buna katılınca, Harbiye'nin ikinci sınıfından ayrılmak zorunda kalmıştı. Bereket versin, o sıralarda amcası Harbiye Hastahânesi'nde sertabip oldu-

«Edirne Askeri Idâdisi» ve «Mekteb-i Harbiye»de, çevresinin savaşı törelerine uyarak sert sporlara merak sarmış, adalelerini geliştirmiş, askerlik hayatının gereklerine, vücudunu iyice hazırlamıştı.

ğundan, hastalığından dolayı «15'guruş maaşla ihraç» olundu.⁴

Hayatının bu öğrenim basamaklarında, Ömer Seyfettin'i, edebiyat ve matematiğe merak sarmış görüyoruz. Daha «Mekteb-i Harbiye»nin ilk sınıflarındayken şür ve edebiyata karşı büyük bir düşkünlük gösteriyordu, adı arkadaşları arasında şaire çıkmıştı. O devir askerî okullarından yetişen ünlü kişilerin çoğunda bu niteliklerin belirdiğini görüyoruz.

Türkiye'nin orta dereceli okullarında, benzerlerine sık sık rastlanan, matematikten gayrisini bilimden bile saymayan babacan öğretmen tipini, hikâyelerinde önem vererek tasvir etmesi, bu bilimin kesinliğine karşı duyduğu mesleki bir bağlıktan, hem de bu tip öğretmenlere karşı okul yıllarından kalma sevgisinden gelmektedir. Onun ölümü üzerine yazı yazarların ileri sürdükleri düşüncelere tamamiyle aykırı olarak, onun, bir çok hikâyelerini kendi hayatından aktardığı bilgilerle doldurduğu kamsındayım. Ömer Seyfettin'in, sistemli ve düzenli bir ölçüde olmasa bile, yine de pozitivist-analitik bir eğilime dayanan dünya görüşünün iki ana temeli matematik ve mantıktı. Bu yönünün eserlerine yansıtacak ve hayatına yön verecek ölçüde güçlü olmasını, okul yıllarında bazı öğretmenlerin onu etkileyişinde aramalıdır. «Rütbe» ve «Velinimet» hikâyelerindeki «Lugaritmacı Hasan»ın kişiliğinde onun, «Mekteb-i Harbiye»deki öğretmenlerinden aktardığı çizgiler kadar, ölümüne yakın yıllarda tanıdığı hocalık arkadaşlarından Süleyman Sırrı Bey'i (B. C. takma adile tanınmıştır) hatırlatan özellikler de vardır.⁵

Ömer Seyfettin'in, ilk yazı denemelerine daha rüstiye-deyken girişmekle birlikte, ilk yazısını «Mekteb-i Harbiye»nin birinci sınıfındayken, 1900 (1316) yılında yayınladığını görüyoruz. «Servet-i Fünûn» akımının etkisinde yazılmış bir kaç şiiri o yıllarda çıkan «Mecmua-i Edebiye»de

çıkmişti. Aralık 1316 (1900) ile Eylül 1318 (1902) tarihleri arasında yazılmış ve yayınlanmış olan bu 13 şiirine bakılınca, Ömer Seyfettin'in, hem dil, hem de şiir anlayışı bakımından «Edebiyat-ı Cedide»cilerden çok fazla etkilendiği açıkça görülmektedir. Ahlar, hicranlı hüznler, inleyen geceler, mahmur terâneler, tatlı yeislerle dolu olan bu şiirlerin, bazı gençlik duygularını ve ilk aşklarını yansıttığı da anlaşılmaktadır. «Evvelki Vaadin..» adını taşıyan ve «Suat» adındaki bir kıza sunulan bir şiiri, yalnız klişe hâlindeki hülyâlı sızlanmaları değil, oldukça tutkulu bir aşkın ifâdesini taşımaktadır:⁶

Evvelki Vaadin..

Suad'ö

Oda sıcak.. fakat âh bir soğukluk işte nihân
Havâ-yı hârî içinde şu höcre-i ye'sin,
Önümdeki romanın ihtilâc-i sevkinden
Bekip biraz bakıyorsam şu hâlîme, o senin

Evvelki vaadini derbâtır eylerim, hicrân
Uzaktı, öyle değil mi bizim sevişmemize?
Ki şimdi fırtınanın dehşet-i sadâsından
O vaadini duyarım, pür - griv, pür - lerze..

Oda sıcak.. Gece geçmekte pür girân-ı fütûr
Başında âteş-i hümmâ.. Yoruldum artık ben,
Düşünmeden güzelim, sen şu hâlîmi görsen:

Evvelki vaadini icrâ edersin, âh, böyle
Evvelki vaadini.. Oh, ben bunun hayâlî ile
Biraz ümid bulurum; ye's içinde belki sürûr!
- Samatya Ömer Seyfettin

Harbiye Mektebi'nin son sınıfındayken yayınladığı bu şiirin bir komşu kıza için mi yazıldığını, yoksa o günlerin İstanbul'unda «Küçük Paris» diye anılan, en canlı eğ-

lence çevrelerinden biri sayılan Samatya'da yaşanmış bir küçük çapkınlık serüvenini mi dile getirdiğini, bugün tesbit etmek mümkün değil. O günlerde ana tarafından dedesi Kocamustafapaşa semtinde oturuyordu; bu semtin gezi yerleri de, Samatyada deniz kenarındaki kıyı kahveleri, Narlıkapı gazinoları idi. Köprüden Samatya iskelesine vapur işler, bir çok halk şarkıları Samatya meyhânelerinde bestelenir ve İstanbul'a yayılırdı. Genç Ömer Seyfettin'in, 1900 yılında, 16 yaşında, hafta tatillerinden bir kısmını buralarda geçirdiği anlaşılmaktadır.

«Mekteb-i Harbiye»deki sicilinden, onun, 9 ağustos 1319 (22 ağustos 1903) mezûn olduğunu, çekilen kurada piyâde üsteğmeni rütbesile⁷, o sıralarda merkezi Selânik'te bulunan Üçüncü Ordu'nun İzmir redif tümenine, oradan da Kuşadasındaki redif taburuna nakledilerek tâyinedildiğini öğreniyoruz.⁸

İSTANBUL

(1900-1903)

Ömer Seyfettin 16-19 yaşlarında

4. İstanbul'da Mekteb-i Harbiye Günleri

İmparatorluğun, büyük çöküntünün arifesinde derin sarsıntılar geçirdiği o yıllarda «Mekteb-i Harbiye»de gençlere verilen eğitimin, buradaki sert askerlik havasının genç Ömer Seyfettin'i ne ölçülerde etkilediğini öğrenirken, sonradan onun hikâyelerine kadar yansıyan, kahramanların kişiliklerinde ve davranışlarında yer bulan özelliklerin ilk belirtilerinin hangi kaynaklara kadar çıktığını da daha iyi anlayabileceğiz. «Edirne Askeri İdâdisi»nden sonra İstanbul'daki «Mekteb-i Harbiye»ye de eski arkadaşı Aka Gündüz'le birlikte gelmişlerdi. Aka Gündüz, gençlik günlerinin bu dönüm noktası üzerinde bana şu bilgileri verdi:!

4. «Savaşçı Törelere Dünyasında» bölümünün dipnotları:

- 1) Aka Gündüz'le Konuşmalar: 7 ağustos 1953, Keçiören - Ankara.
- 2) Aka Gündüz'le yaptığım konuşmalardaki bazı anıların, arada bu serüvenin de, yazar tarafından başka yerlerde kullanılıp yayınlandığını gördüm: Aka Gündüz, Ömer Seyfettin'in yumruğu (Guguk, 9 ağustos 1340, No 3), Şişli Halkevi'nde Ömer Seyfettin'le görüşümde, Aka Gündüz'ün konuşması (Vakit Gazetesi, 24 ağustos 1939).
- 3) «Nakarât» (Ömer Seyfettin'in Toplu Eserleri: 1. Rafet Zâimler basım. 1962, s. 144.
- 4) Aka Gündüz'le konuşmalar: 7 ağustos 1953, Keçiören - Ankara.
- 5) «Velinimet» (Vakit Gaz. 3 nisan 1334/1918), «Rütbe» (Vakit Gaz. 7 haziran 1334/1918). Ömer Seyfettin'in Toplu Eserleri: 4. Rafet Zaimler basım. 1962; cilt: 7. R. Zâimler basım. 1963.
- 6) Ömer Seyfettin'in bu dergide yayınlanan ilk şiiri «Hissî Mün-cemid» (7 aralık 1316-1900, sayı: 9) ile birlikte 13 şiir ve 2 de mensur şiiri var (ralık 1316/1900 - eylül 1318/1902 arası. Sayı: 9-85).
- 7) O zamanlar «Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne»den çıkarken, şimdi olduğu gibi, «mülâzimsânî» rütbesi (astegmen), sonra da kıtada «mülâzimievvel» rütbesine terfi ettirirlerdi (teğmen): «Mülâzimsânî Ömer oğlu Ömer Seyfettin - Kocamustafapaşa, 1319-489 piyâde».
- 8) Ömer Seyfettin'in, bir süre o bölgede, «Ayasluğ» (Selçuk) da kaldığını, kendisine oradan mektuplar yolladığını, Aka Gündüz bana anlatmıştı. Yazarın orada çekilmiş bir fotoğrafının da olması onu, doğrulamaktadır.

EDEBİYAT DÜNYASINDA İLK ADIMLAR

«Bu genç zâbit bilâ fâsıla neşeli, bilâ fâsıla şöh ve cevval, o fikirden bu fikire, bu bahışten o bahise atlar, ekseri meselelerde düşüncelerimiz birbirine uymadığı hâlde neticede yine bizimle mütefik kalırdı. Ne kadar mûnis, ne kadar hafif bir zekâsı vardı. En acâyip nazariyeler bile onun ağzında tabiileşir ve bizim çoktan inandığımız, bildiğimiz kanaâtlere sırasında geçerdi...»

(Yakıp Kadri, Ömer Seyfettin Bey.
İkdam Gaz. 10 mart 1336 / 1920).

SINIRBOYLARINDA

«Bu sabah şiddetli bir baş ağrısı ile uyandım. Hava çok soğuk... Islanmış koten çadırın üzerinde, düşen yağmur damlaları, gizli ayak sesleri gibi tuhaf bir gürültü çıkarıyor, bana intizamsız adımlarla, sisler içinde ilerleyen perişân bir taburu tahayyül ettiriyor.»

«Nakarât» hikâyesinden

KUŞADASI-İZMİR

(1903-1908)

Ömer Seyfettin 19-24 yaşlarında

5. Kuşadası Günleri - İstanbul Dışında Bir Edebiyat
Çevresi - Fransızca Öğrenişi - Bir Edebiyat Adamının
İlk Denemeleri ve Hazırlıkları - Yeni Düşüncelerin
Kapsında

Ömer Seyfettin, İzmir dolaylarında beş yıl kadar kalmıştır. Bu sürenin bir kısmını Kuşadası redif taburunda geçirdi (1319/1903 - 1322/1906). Onun bu sırada Ayasluğ (Selçuk)la da bir ilişiği olmuş olmalıdır. Aka Gündüz'e Kuşadası ve Ayasluğ'dan mektup yazarmış. Üstelik elimizdeki fotoğraflardan birisi de Ayasluğ'da çekilmiş bulunmaktadır. Ömer Seyfettin'in, Kuşadası'ndayken yazdığı şürlerden haberli isek de, hayatının bu devresi üzerinde yeterli bilgiye sahip değiliz. Onun sonradan Selânik'de «Bah-

çe» ve «Kadın» dergilerinde yayınladığı iki şiire bakılırsa, Kuşadası'nda atlı gezintiler yapmakta, yalnızlık içindeki gurbet duygularını, tabiât ortasındaki kimsesizliğini tasvir etmektedir. Hakkı Tarık Us'a yazdığı 19 Ekim 1906 tarihli bir mektubuna bu sonnesini eklemek ve «sırf Türkçe» olduğuna da dikkati çekmektedir. Onun sâde Türkçeye yönelişi İzmir günlerinden biraz daha geriye gitmektedir.¹

Gurbet Ellerinde

I

Yalnızlık

Güneş batmakta... ovada gecenin
Gölgeleri büyür, büyür, sararır...
Ağaçlıklar, akan sular, bir serin
Rüzgâr ile dalgaları, kararır.

Kuşlar ötmez, yuvalar boş... görünmez
Bir ışıltı uzaklarda, yazık ben
Öksüzüm, şimdi bu yolda giderken...
Gök bile yıldızlarına bürünmez!

Eski izler, çirkin, korkunç lekeler
Kılağuzluk eder. Zavallı atım
Şüphelenir bu gidişten ve kişner...

Gece gelir; ıssızlık sanki solur,
Ve ruhum uyur, uyanır, her adım,
Atmın nal sedâsı ninni olur!...

teşrihi evvel 1321

Kuşadası

Öteki şiirinde ise denizi ve martıları tasvir ediyor. Ömer Seyfettin'in Kuşadası'nda yazdığı bu şiirlerinden, an-

cak edebiyatla oyalandığı, hayatının tam bir boşluk içinde geçtiği anlaşılmaktadır. Ayusluğ'da yazdığı bir şiirinde ise Efes'deki eski yıkıntıları gezisini tasvir etmektedir.²

Ünlü gazeteci Hakkı Tarık Us, daha memleketi Gördes'te 17 yaşlarında bir edebiyat heveslisi iken, Kuşadası'nda 21-22 yaşlarında genç bir subay olan Ömer Seyfettin'e, o sıralarda dergilerde çıkan şiirleirni okuyarak duyduğu bir yakınlıkla mektuplar yazıyor, ondan da cevaplar alıyordu. Ömer Seyfettin'in daha yüzünü görmeden aralarında başhyan bu dostluk, daha sonraları İzmir'de onunla tanışıp görüşünce çoğalacak, İstanbul'da da hayatının son günlerine kadar sürüp gidecektir.³ Hakkı Tarık Us'un (öl. 1956) terekesinde çıkan, Ömer Seyfettin'in Kuşadası ve İzmir'den gönderdiği bu mektupların dokuz tane olduğu, 19 şubat 1906 (6 şubat 1321) tarihi ile 17 ocak 1907 (4 kânûnevvel 1323) arasında gönderildikleri anlaşılmaktadır. Bunlardan 8 eylül 1907 (25 ağustos 1323) ile 17 ocak 1907 (4 kânûnevvel 1323) tarihli iki mektubun İzmir'den yollandığı görülüyor. Ömer Seyfettin, bu tarihlerde Kuşadası'ndaki ilk görevinde, yalnızlık ve kısır bir hayatın sıkıntıları ortasında, kendini yalnız edebiyatla oyalayabildiği anlaşıyor. Hakkı Tarık Us'un yolladığı mektuba hemen cevap veriyor. Genç edebiyat meraklısı, Ömer Seyfettin'den, kendisine rehberlik etmesini istemiş olacak ki, «ciddiyetle arzu ederseniz bir üstad gibi değil, iki refik gibi sayimizi teşrik ederiz» diye cevap vermektedir. «...meselâ siz bendenize en sevdiğiniz eserleri, en sevmediğiniz muharrirleri, şairleri yazarsınız. Ona mukâbil bendeniz de size yazarım. Aczimle düşünebildiğim şeyleri, edebiyatı sahihenin füsûkâr yollarını size göstermeğe çalışırım...» Genç Hakkı Tarık, şiirlerini daha iyi izliyebilsin diye ilk mektubunda (19 şubat 1906) takma adlarını ona bildiriyor: «Süheyl Feridun, Ç. Kemal, C. Nazmi, A. H.», Bu bilginin, Ömer Seyfettin'in bu ilk yazı devresindeki örnekleri araştırmamıza

büyük yardımları olacak. İkinci mektubunda (16 nisan 1906), Hakkı Tarık'a, Fransızca öğrenmenin pratik yollarını öğreten Ömer Seyfettin'in, Kuşadası'nda nelerle meşgul olduğunu öğrendikten başka, Fransız edebiyatından ilk beğendiği, hoşlandığı yazarın da Guy de Maupassant olduğunu (iki mektubunda ısrarla tavsiye edişinden) anlamaktayız:

«...Asârı hakikiyei edebiye içinde en basit ve şeffaflı Guy de Maupassant'ınkilerdir. Kitap şeklinde - Bir yazın Tarihi gibi - onu müteccâviz hikâyeleri vardır ki, hemen adetleri yüze bâliğ olur. Meselâ Claire de Lune, Made-moiselle Fifi, Le Horla, La Maison Tellier... İbâreleri o kadar basittir ki, onun kadar basit bir satır alfabe kitaplarında bile bulunmaz diyebilirim. Zaman Kütüphânesinden isterseniz, size gönderir...»

Onun G. Maupassant anlatımından ne kadar yararlandığı, hikâyelerini kurarken onu nasıl izlediği, arkadaşlarının yer yer bazı ifâdeleri kadar, eserlerinin araştırılmasından da anlaşılmaktadır. Ona göre Maupassant'ın hikâyeleri «insana hakikati öğretir. İnsanı, hakikati görmeğe ve düşündürmeğe alıştırır». Bu mektubundan, onun, herkesin pek beğendiği Edebiyatı Cedidecilerden Halit Ziya'nın «Mai ve Siyah» ve «Aşkı Memnu» gibi kitaplarını, «müte-reddit bir kalemin mukallitliği olarak telâkki ettiğini», Fransız edebiyatını okudukça aynı kaniya onun da katılacağına söylemektedir. Ömer Seyfettin, Fransız gerçekçilerini, en çok Emil Zola ile Guy de Maupassant'ı model olarak alırken, hangi çârelere baş vurduğunu Hakkı Tarık'e açıklıyor, ona hemen bir fizyoloji kitabı getirterek okumasını tavsiye ediyor. Ona göre «yazı hayatında bu gibi bilgilerin çok lüzumu» vardır.

Bu mektuplardan, Ömer Seyfettin'in, Kuşadası devresinde ara sıra İzmir'e gidip geldiği, sonunda da 17 ocak

1907 (4 kânûnevel 1323) tarihinden sonra artık İzmir'e yerleştiğini anlıyoruz.

Onun dört yıl kadar Kuşadası ve Ayasluğ dolaylarında kaldıktan sonra İzmir'e naklettiğini görüyoruz. O sırada Kâmil Paşa sadrazamlıktan ayrılmış, İzmir vâililiğine gelmişti. İzmir Askerî Hastahânesi baştabibi doktor Faik Paşa ise bu vâlinin damadı, Ömer Seyfettin'in ise dayısı idi. Onun, nüfûzlu akrabalarının yardımı ile Kuşadası'nın kapalı ve yalnız dünyasından kurtarıldığını tahmin etmek güç değil (1323 / 1907).

Abdülhamid II idâresinin son yıllarında, Türkiye'de, eski zaptiye teşkilâtının yerine geçmek üzere yabancı uzmanların idâresi altında yeni bir örgüt kurulmakta idi. Bu güvenlik örgütünün ilk çekirdeği, önce üç vilâyette (Selânik - Kosova - Manastır) kurulmuş, Meşrutiyet'ten iki yıl önce de İzmir'de bir jandarma okulu açılmıştı (1906). Bundan önce bizde jandarmanın adı bile yoktu. Başta «Çakırcalı Efe» olmak üzere, İzmir ve dolayları dağlarında Türk ve Rum eşkiyâlarının cirit attığı yıllardı. Avrupa devletlerinin temsilcileri, Ege bölgesindeki ticarî işlerine sekte veren bu talancılığın bir yandan protesto edip güvenlik tedbirlerinin alınmasını ister ve hatta kendi vesâyetleri altında yeni bir güvenlik örgütü kurulmasında aracılık ederlerken, diğer taraftan da el altından eşkiyâlarla, hatta «Çakırcalı Efe» ile ilişkiler kuruyor, haberler uçurup direktifler veriyorlardı.⁴ Jandarma okulları ve örgütünü kurmağa memur İtalyan generali Degiorgis Paşa'nın yanına mihmandar ve okula da öğretmen olarak tâyinedilen subaylardan birisi de Ömer Seyfettin'di.⁵

Çakırcalı Efe'nin adı ve yaptıkları bütün dünyaya basın yolu ile yayılmış, Avrupa dergi ve gazetelerinin muhâbirleri, yerinde bilgi edinmek üzere İzmir'e gelmişlerdi. Bu konuda resimli yazılar, hatta reportajlar Avrupa basınında görülmekte idi. Ömer Seyfettin'in kulakları bu efe hi-

Ayasluğ (Selçuk-Efes), Ömer Seyfettin, Kuşadası redif taburunda iken, sık sık gittiği, fotoğraflarını çektiği bir istasyondur. 1322 (1906) tarihli bu fotosunu da orada çektilmişti.

kâyelerile dolmuştu. Sonradan İzmir'in işgali günlerinde yazacağı «Yalnız Efe» romanının mâlzemesini o günlerde derlediği, belki de günlüğüne yazdığını tahmin edebiliyoruz.

Jandarma okulunun oldukça rahat ve işsiz çevresinde geçen İzmir günleri, Ömer Seyfettin'e, kendini edebî çalışmalarına hasredecek en uygun fırsat ve şartları hazırlamıştı. Bu İzmir günleri - pek azı elimize geçen okullardaki ilk denemeleri bir yana bırakılırsa - Ömer Seyfettin'in yazarlığının biçimlenerek mayalandığı, olumlu bir edebî hazırlık devresi sayılabilir. Daha Baytar Rüştüyesi'nin ilk sınıflarındayken, şiire ve edebiyata karşı belirli bir düşkünlük gösteren yazar, İzmir'de küçük ve uyanık bir aydın çevresi bulmuştu. İlerde yazacağı hikâyelerinin hazırlarının konularını buradaki yaşantılarından çıkaracağını göreceğiz. O sırada, onun, İzmir Gümrüğünde çalışan Türkçü Necip ve Baha Tevfik, Şahâbettin Süleyman, Yakup Kadri gibi yeni yetişen İzmirli gençlerle tanıştığını görüyoruz. «Askerlikten ziyâde fikrî ve bedîî meselelerle meşgul olan» ve «İzmir'in daracık irfân muhitinde epeyce şöhretli bir muharrir» olan Ömer Seyfettin, bu yeni çevreyle kolayca kaynaşmıştı. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, o günlere değinen anılarında şunları anlatıyor:«

«Kendisini bundan onüç on dört sene evvel (1906/07) İzmir'de tanıdım. Ben bir mektep çocuğu idim, o genç bir zâbitti; fakat askerlikten ziyâde fikrî ve bedîî meselelerle meşgûldü ve İzmir'in daracık irfân muhitinde epeyce şöhretli bir muharrirdi. Haftalık bir gazeteye hepimizi hayran eden küçük hikâyeler, mensûreler, makaleler yazıyor ve her yazısında münis, hoş bir yenilik gösteriyordu. Uslûbunda o zamana kadar hepimize meşhûl tatlı bir sâdelik, hislerinde marazi ve acâyip olmaksızın müfritleşen bir incelik ve fikirlerinde hepimizi şaşırtan ve sersemleten bir orijinalite vardı. Derhâl büyük bir takdir ve muhabbetle etrafına toplandık; diyebilirim ki, bir

kaç zaman bize âdetâ edebiyat vâdisinde rehberlik ve mürsitlik etti. Baha Tevfik, Şahâbetin Süleyman, o ve ben, birbirimizden hiç ayrılmaz coşkun şiir meczuplarıydık. İzmir Askerî Kiraathânesi ve Kemeraltı'nda Giritli Ali Efendî'nin Kütüphânesi, her günlük içtimâ yerimizdi. Baha Tevfik, müstehzi ve reybi, Şahâbetin Süleyman coşkun ve gürültücü, ben utangaç ve sükûti, akşam üstü mektepten çıkar çıkmaz, koltuğumuzun altında bir yığın kitap, bizi beldiyen genç zâbitle görüşmeğe giderdik. Bu genç zâbit, bilâfâsıla neşeli, bilâfâsıla şüh ve cevval, o fikirden bu fikire, bu bahisten o bahise atlar, ekseri meselerinde düşüncelerimiz birbirine uymadığı hâkle, neticede yine bizimle müteffik kalırdı. Ne kadar münis, ne kadar hafif bir zekâsı vardı. En acayip muzaireyler bile onun ağzında tabiileşir ve bizim çoktan inanmışımız, bildiğimiz kanaatler sırasına geçerdi.»

İzmirli bir başka yazarın kitabında da, 1323/1907 yılında İzmir'deki kültür çevreleri üzerinde daha etraflı bilgiler buluyoruz:⁷

«... o sıralarda İzmir'de üç irfân merkezi vardı: birineisi Ömer Lütfi Efendî'nin taht-ı isticârında ve şimdiki Ankara Palas'ın altında, tamı Garanti Bankası'nın yerinde bulunan Askerî Kiraathâne, ikincisi hükümetin karşısında Efram Mağazası'nın bulunduğu sahada, Mehmet Efendî'nin işlettiği Ekmekçi-başı Kiraathânesi, üçüncüsü Tilkilik'de Giritli Hasan Efendî'nin ve Ali Ağa'nın kahvehâneleri... bütün münevverler bu kiraathânelerde toplanır, başka yerlere gitmezlerdi.

Bunların içinde en nezih olanı Askerî Kiraathâne idi. Oranın dâimi müşterisi Bıçakçı-zâde Hakkı Bey'di. Senelerdenberi gazete ve mecmualara yazı yazdığı ve idâdi mektebinde edebiyat ve felsefe muallimliği yaptığı için bütün gençler ona hürmetkârdı ve ziyaretçileri çok olurdu. Baha Tevfik, Şahâbetin Süleyman, İzmir'de buldukları zamanlarda dâimâ yanında idiler.»

Onun İzmir hayatı üzerindeki bu bilgileri tamamlayan

ayrıntıları, daha sonra Selânik'te, arkadaşı Aka Gündüz'e anlattıklarından öğreniyoruz:⁸

«...İzmir'e gidinceye kadar fransızca bilmezdi. Bir çok seyleri ben tercüme ederdim. Orada entellektüel muhitte tanıştı. İzmir, aslında insanın gözünde büyüktür. Münevveri en az yer İzmir'dir. Bu meyânda Gümrükteki Türkçü Necip, Baha Tevfik'le tanıştı. Bunları bana hep kendisi anlattı. Baha Tevfik, buna:

— Azizim, senin edebiyata büyük istidâdın var. Fakat olduğun noktada kalacaksın. Katiyen ilerleyemeyeceksin. Bir ecebi lisân bilmiyorsun. Mutlaka isim yapabilmek için fransızca öğrenmelisin. Yoksa harâbât şâirleri-gibi kalırsın.

Demiş. Bu sözler Ömer'e çok tesir etmiş. Bu sözleri hazmetmiş. Ertesi günden itibaren bir Fransızın pansiyonuna geçiyor. Türkçe konuşmamak için dışarıya az çıkıyor. Ayrıca müşküllerini de Baha Tevfik halleder ve ders verir. Üç sene sonra Pariste çıkan *Mercur de Soleil* mecmualarında Perviz İmzasılı şiirler yazıyor, mecmualar da bunları basıyordu. Bana da göndermişti bu mecmuaları. Bu mecmualarla birlikte Ömer'in bir mektubu gelmişti. Ömer, mektubunda 'Bu mecmuaları Selânik'te almış gibi Baha Tevfik'e yolla diyordu...»

Kişiliğinin daha «Mekteb-i Harbiye» sıralarındayken beliren özellikleri göz önüne alınırsa, fransızca öğrenmek uğruna İzmir'de kendisini ne ölçüde sıkıya koştığı, yazarlık haysiyetini kurtarmak ve savunmak için, Baha Tevfik'e kendini beğendirmek çabasıyla nasıl çetin bir çalışma kampanyasına giriştiğini tahmin edebiliyoruz. Bir kaç hikâyesinde de, bu konuya değinen bazı biyografya ayrıntılarına rastladığımız gibi,⁹ Kabataş Lisesinde birlikte çalıştığı öğretmen arkadaşlarından Süreyya Saltuğ'a anlattıkları da bu bilgilerimizi desteklemektedir:¹⁰

«...İzmir'e, jandarmanın istihâdına memur bir İtalyan mühendisi getirmişler. Orası da eşkiyâ bölgesi idi. Bunu,

«...O yazışa göre ölmüş olanın kendim olduğunu - garip bir itiraf - ve öyle olması lâzım geldiğini kabul etmek zarûri görülmüyor. Filhakika bu ölüş de biraz doğru!... Mânâda ölmüş olmakla beraber, bir çok insanlar gibi ben de yaşayıp gidiyorum...»

ona mihmandar yapmışlar. 'Süreyya Bey, ben çok faal bir ajandım. Kolay kolay böbrek hastası olmazdım. O mihmandarlık esnasında otura otura bu hastalığa uğradım. Bir de o devirde Fransızca çok eser okudum. Fransızcamın ilerlemesini o memuriyete medyûnum' derdi. Fransızcası iyi idi...»

Lâkin, onun, Kuşadası'ndan Hakkı Tarık Us'a gönderdiği mektuplardan, Fransızca öğrenmeye, daha İzmir'e gitmeden önce başladığı anlaşılmaktadır. Hakkı Tarık Us'a, pratik yollardan Fransızca'yı nasıl öğrenebileceğini anlatırken, biraz da kendi çalışmalarını tasvir ediyordu.¹¹

Küçük aralıklarla, iki yıl kadar süren bu İzmir günlerinde, bütün vaktini edebiyata ve Fransızca öğrenmeğe ayırdığı, hem kendi sözlerinden, hem de yakın arkadaşlarının ifâdelerinden açıkça anlaşılmaktadır. Hükûmet Konağı'nın yan kapısı karşısında, köşebaşındaki Askerî Kiraathâne, eski İttihatî Terakki merkezinin altındaki Giritli Ali Efendi'nin kiraathânesi, Birinci Kordon'daki Chauvet'nin

kütüphânesi, sık sık uğradığı veya arkadaşları ile toplandığı yerlerdi. Hepsinden çok Giritli Ali Efendi'nin Kiraathânesi'nde birleşiyorlardı. İkinci Beyler Sokağı'nın ağzındaki bu kiraathâne, bugün artık eski itibârından hiç bir iz saklamayan, yalnız bir kaç eski İttihatçı'nın hâlâ gelip eski anlarının küllenmiş ateşini eşeleyip pinekledikleri, küçük ve sönük bir kahve hâlinde son günlerini yaşayıp gidiyor. Sokağa girince sağdan birinci dükkân. Vaktile iki yanı aynalı, sivil ve asker aydınların oturup tartıştıkları, vakti kerâhât gelinceye kadar sohbet kaynattıkları bir yermiş. Meşrûtiyet yıllarından kalma ünlü komitacı Kız Ali bir köşede oturuyor. İri taşlar döşeli sokaklarından, tek atlı, iki tekerlekli yük arabaları, baldırları diz kapaklarına kadar sıvalı arabacıların «vardaa, haydaa!» naraları ile geçiyorlar. El arabalarile yük çeken hammallar ortalığı cırlak bir şamataya boğuyorlar. Üstleri asma çardaklarla örtülü gölgeli sokaklar dört yöne açılıyor, guguk kuşları tıpkı Meşrûtiyet yıllarında olduğu gibi, bütün bu hayuhuyun üzerinden imbat bekliyen nargile tiryâkilerine sesleniyor.

1903-1908 yılları arasında, yani ondokuzundan yirmi dördüne kadar beş yıllık İzmir devresinde, bazan av bahânesile, bazan memurluk gereği, Ömer Seyfettin'in İzmir çevresinde bazı yerleri dolıştığı, hikâyeleri, mektupları ve oralarda çekilmiş resimlerinden de anlaşılmaktadır.

İzmir günlerindeki hayatına değinen bazı ayrıntıları da onun hikâyelerinde bulmak kâbilirdir. Bu sıralarda Fransızca ve felsefeye çalıştığı, Mersinli'de oturduğu, «Rütbe» ve «Gayet Büyük Bir Adam» hikâyelerinde, yine Fransızca öğrenmek merâkile bir Fransızın pansiyonuna yerleştiği de «Pireler» hikâyesinde anlatılmaktadır.¹² O günlerde İzmir'in belli başlı atafranga eğlence yerlerinden «Dame de Paris» ye devâm ettiklerini, İzmir Askerî Hastahânesi baş tabibi olan Faik Paşa'nın da arada sırada bu çalgılı kahveye geldiğini, o zamanın dergilerinden öğreniyoruz.¹³